

Nr 173.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning; given Stockholms slott den 13 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Torsten Nothin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Nothin anför:

Vid anmälan till årets statsverksproposition av de frågor, som tillhöra regeringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, upptog jag under punkt 23 till behandling ärendet rörande bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning. Jag framhöll därvid, att av de sakkunniga, som jämlikt Kungl. Maj:ts den 10 oktober 1924 givna bemyndigande tillkallats för utredning beträffande den praktiska juristutbildningen och andra dithörande ämnen, framlagts förslag om vissa ändringar av de i gällande domsagostadga angivna grunderna för användningen av det hittills till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning utgående anslaget, samt att i betraktande härav med äskande av nytt anslag borde anstå, tills berörda förslag, sedan erforderliga yttranden däröver inhämtats, blivit föremål för närmare prövning.

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 1 saml. 137 häft. (Nr 173.)

I anslutning härtill gjorde jag i sagda proposition allenast anmälan om det föreliggande behovet av dylikt anslag, och föreslog Kungl. Maj:t på min framställning riksdagen att, i avbidan å särskild proposition i ämnet, till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning för budgetåret 1925—1926 såsom extra förslagsanslag beräkna ett belopp av 500,000 kronor.

Sedan numera utlåtanden över de sakkunnigas förslag inkommit från rikets hovrätter ävensom från styrelserna för föreningarna Sveriges härads-hövdingar och Extra lantdomare samt häradshövdingarna lämnats tillfälle att över förslaget avgiva yttrande, får jag ånyo anmäla detta ärende.

*Anled-
ningarna till
att sakkun-
niga till-
kallats.*

Det av min företrädare begärda bemyndigandet att tillkalla särskilda sakkunniga har föranletts av följande omständigheter.

Enligt 2 § 2 mom. i lagen den 22 juni 1923 angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag äger Konungen meddela särskilda bestämmelser angående villkoren för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken är förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet. Då behörighetslagen är avsedd att träda i kraft den 1 juli innevarande år, har det ansetts, att före nämnda tidpunkt en utformning jämväl borde ske av de bestämmelser, som kunna finnas av berörda lagrum påkallade.

I samband härmed har ock ansetts böra till omprövning upptagas vissa andra spörsmål, som beröra domsagornas förvaltning. I sådant hänseende tillåter jag mig erinra, hurusom i 1924 års statsverksproposition, andra huvudtiteln, sid. 37—38, av dåvarande chefen för justitiedepartementet vid behandling av frågan, huruvida ytterligare uppskov borde medgivas med ikraftträdandet av den i 24 § andra stycket av domsagostadgan den 22 juni 1920 givna föreskriften, enligt vilken, sedan tingsmyndigt biträde hållit tre allmänna tingssammanträden, fortsatt förordnande icke i allmänhet må meddelas honom, med mindre han fullgjort viss tjänstgöring i hovrätt, uttalades, att den diskussion, som ägt rum för och emot nämnda föreskrift, borde avlösas av en utredning, huruvida den tanke, som fanns uttalad i föreskriften, kunde realiseras på ett sätt, som kunde förväntas icke verka störande på häradsrätternas och hovrätternas arbete. Den dåvarande tidpunkten syntes departementschefen så mycket mera lämpad för en sådan utredning, som problemet i alla händelser måste upptagas till behandling, så vitt anginge den kvinnliga juristutbildningen. Enligt departementschefens mening borde nämligen i främsta rummet övervägas, huruvida icke såsom villkor för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken vore förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet, borde uppställas viss tjänstgöring i hovrätt. Departementschefen fann det ändamålsenligt, att i detta sammanhang till förnyad prövning upptoges frågan, huruvida och i vilken form tjänstgöring i hovrätt på ett tidigt stadium borde ingå såsom ett led jämväl i de unga manliga juristernas utbildning.

Önskvärdheten av ett förnyat övervägande av frågan om de unga manliga

juristernas utbildning betonades därefter ytterligare vid behandling under 1924 års riksdag av en i andra kammaren väckt motion, nr 90. I anledning av denna motion hemställde nämligen andra kammarens femte tillfälliga utskott i avgivet utlåtande, nr 8, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt verkställa utredning och för riksdagen framlägga förslag om ändrade föreskrifter i syfte *dels* att häradshövdingarna med inskränkning i dem tillkommande rätt till tjänstledighet måtte i större utsträckning än nu vore fallet själva omhändervärd de egentliga domargöromålen, *dels* att skärpta villkor måtte genomföras för behörighet att såsom vikarie för häradshövding å allmänt tingssammanträde handlägga mål och ärenden av alla slag.

Utskottets hemställan blev av andra kammaren bifallen.

Första kammaren beslöt visserligen med bifall till ett av dess första tillfälliga utskott avgivet utlåtande, nr 11, att icke biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut. Men i fråga om biträdesutbildningen motiverades denna ståndpunkt av utskottet med bl. a. följande uttalande:

Utskottet medgäve, att en mera tillfredsställande ordning och en höjd kompetens för vikarierna kunde vara behövlig. Frågan därom vore föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet och torde, enligt vad av chefen för justitiedepartementet uttalats, komma att göras till föremål för utredning i sammanhang med att frågan angående den kvinnliga juristutbildningen upptoges till prövning. Då utskottet förutsatte, att en sådan utredning skyndsamt komme till stånd och att vid densamma även toges under övervägande, huruvida icke överhuvud villkoren borde skärpas för vinnande av kompetens att å allmänt tingssammanträde utan inskränkning handlägga alla slags mål och ärenden, syntes med hänsyn därtill någon riksdagens skrivelse med begäran om utredning i ovannämnda syfte icke för det dåvarande påkallad.

Beträffande frågan om häradshövdingarnas rätt till tjänstledighet anfördes i sistnämnda utskottsutlåtande, att det syntes utskottet icke befogat att företaga en inskränkning i den häradshövdingarna i nämnda hänseende tillkommande rätt, särskilt med tanke på att den tid, som förflutit, sedan domsagostadgan utfärdades, varit allt för kort för vinnande av tillräcklig erfarenhet angående dess effektivitet, och att densamma ännu ej i sin helhet trätt i kraft.

Enligt den nu *gällande domsagostadgan* må tjänstledighet årligen beviljas häradshövding för åtnjutande av semester högst en och en halv månad samt för vinnande av lättnad i arbetsbördan och för ombesörjande av enskilda angelägenheter sammanlagt likaledes högst en och en halv månad, dock att dylik ledighet ej må beviljas å sådan tid, att häradshövdingen därigenom vinner befrielse från mer än högst tre allmänna tingssammanträden om året (19 §). I syfte att åstadkomma en uppdelning av göromålen så, att de mera ansvarsfyllda göromålen i så stor omfattning som möjligt skola falla på häradshövdingens lott, medgiver stadgan vidare rätt för häradshövding att vinna befrielse *dels* från att å sammanlagt högst halva antalet

*Gällande
domsago-
stadga.*

allmänna tingssammanträden om året handlägga mål och ärenden, som avses i 1 § av lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden (i det följande benämnd tremansnämndslagen), dels från att å andra sammanträden än allmänna tingssammanträden handlägga sådana mål och ärenden, dels ock från att i viss omfattning utfärda gravationsbevis (21 §). Ytterligare har i samma syfte förste notarie tillagts befogenhet att på eget ansvar utföra vissa av de till domarämbetet hörande göromålen (2 §).

Biträdesutbildningen är anordnad i tre stadier. *Första befogenhetsgraden*, som avser förstenotarie-förordnandet, vinnes efter uppnådd tjugutre års ålder och tjänstgöring under ett halvt år efter avlagd juridisk examen såsom biträde åt häradshövding (4 §). *Andra befogenhetsgraden* avser behörighet att handlägga mål och ärenden, som kunna förekomma å sammanträde med tremansnämnd, samt att eljest förvalta häradshövdingämbete med den begränsning, att den förordnade icke äger såsom ordförande i häradsrätt handlägga andra mål och ärenden än nyss sagts eller tjänstgöra såsom ordförande i synerätt eller vid sammanträde med ägodelningsrätt. Denna befogenhetsgrad ernås efter fyllda tjugufyra år samt tjänstgöring under ett år efter avlagd juridisk examen såsom biträde åt häradshövding (23 §). *Tredje befogenhetsgraden* avser förordnande att med vidsträcktare befogenhet än förut sagts förvalta häradshövdingämbete. Härför erfordras att hava uppnått tjugufem års ålder samt att efter avlagd juridisk examen antingen under ett och ett halft år hava tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under sex rättegångsdagar eller tre allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses, eller ock att hava under ett år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under sex månader hava uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning (24 §).

De sakkunniga.

De sakkunniga hava, efter en redogörelse för den omfattning, i vilken dels mål och ärenden handlagts å sammanträde med tremansnämnd, dels häradshövdingarna begagnat dem medgiven rätt till ledighet från dylika sammanträden ävensom från att å allmänna tingssammanträden handlägga mål och ärenden av beskaffenhet att kunna förekomma å sammanträde med tremansnämnd, kommit till den slutsats, att de möjligheter till åstadkommande av en uppdelning av göromålen efter dessas beskaffenhet mellan häradshövdingen och hans biträden, som tremansnämndslagen i förening med 21 § domsagostadgan erbjuder, icke i större omfattning begagnats. De sakkunniga anföra vidare, att häradshövdingarna synas till fullo hava utnyttjat de i 19 § domsagostadgan givna möjligheter till vinnande av befrielse från häradshövdingämbetet i dess helhet. Efter det de sakkunniga åberopat uppgifter ur rättsstatistiken, vilka utvisa bl. a., att 1921 49.9 procent och 1922 46.5 procent av antalet ting och allmänna tingssammanträden hållits

under ordförandeskap av den ordinarie domaren, yttra de sakkunniga vidare i huvudsak följande:

Dessa mindre gynnsamma siffror förklarades visserligen till en del av att häradshövdingarna åtnjutit ledighet i betydande omfattning för utförande av på häradshövdingen ankommande arbete med avseende å jordregistret samt för fullgörande av offentliga uppdrag. Men även om tillbörlig hänsyn toges härtill och till att häradshövdingämbetenas upprätthållande på förordnande i viss omfattning städse vore oundgängligt på grund av sjukdom och vakanser i domsagorna, kunde dock resultatet icke sägas vara tillfredsställande.

Ett nöjaktigt handhavande av rättsvården vid underrätterna å landet krävde, att denna i större utsträckning än hittills skett utövades av personer med de insikter och den erfarenhet, som allenast de ordinarie innehavarna av domarämbetena hunnit förvärva. Visserligen ställde sig en jämförelse av ändringsfrekvensen i av hovrätterna till prövning upptagna mål, vilka vid häradsrätt avdömts av ordinarie och av vikarierande domare, ej särskilt ogynnsam för de vikarierande domarna. Härvid finge dock ej förbises dels att tillgängliga uppgifter härom allenast omfattade mål, i vilka domslutet ändrats, dels ock att bristande kompetens för utövande av ordförandeskap i underrätt gjorde sig gällande ej allenast vid målens avdömande utan jämväl och i ej mindre grad vid handläggningen av målen. I sistnämnda hänseende torde icke kunna bestridas, att den handläggning, som av vikarierande domare vid häradsrätterna ägnades målen, i ett alltför stort antal fall lämnade rum för befogat klander.

En förutsättning för att i berörda avseende åstadkomma bättre förhållanden torde vara, att en sådan uppdelning av göromålen i domsagorna genomfördes, att häradshövdingen själv komme att i avsevärt större omfattning än som med tillämpning av hittills gällande bestämmelser skett handhava de egentliga domargöromålen.

De sakkunnigas förslag, så vitt angår ordnandet av arbetsförhållandena i domsagorna och de manliga juristernas utbildning, innefattar i anslutning till det anförda väsentligen:

1) en mera rationell fördelning av göromålen mellan häradshövdingen och hans biträden jämte vissa ändrade bestämmelser angående häradshövdingens rätt till tjänstledighet; samt

2) ett mera ändamålsenligt ordnande av utbildningen av de rättsbildade biträdena i domsagorna och i samband därmed skärpning av villkoren för vinnande av behörighet att vid häradsrätt handlägga andra mål än sådana av mindre vikt.

Därjämte har av i berörda avseenden föreslagna ändringar i domsagostadgan påkallats vissa nya grunder för dispositionen av det till bidrag till domsagornas förvaltning utgående anslaget.

En mera rationell uppdelning av göromålen hava de sakkunniga sökt åstadkomma dels genom en utökning av de grupper av mål, vilka å annat tingssammantråde än sådant med tremansnämnd för närvarande kunna handläggas av biträde, som innehar allenast andra befogenhetsgraden, dels ock genom att bereda häradshövding ökad möjlighet till ledighet från handläggning av dylika mål ävensom inskrivningsärenden. Den föreslagna utökningen av mål omfattar flertalet av de grupper av de s. k. polismålen,

vilka för närvarande icke kunna förekomma å sammanträde med tremansnämnd. Utesluta från att å annat tingssammanträde än sådant med tremansnämnd kunna handläggas av biträde, som innehar allenast andra befogenhetsgraden, skulle förenämnda mål ävensom de i 1 § 1 i tremansnämndslagen avsedda mål vara endast för det fall, att talan däri föres av målsägande. Därjämte skulle samtliga nämnda grupper av mål kunna ej allenast vid första rättegångstillfället utan jämväl efter uppskovsbeslut bliva föremål för handläggning och avgörande å dylikt annat tingssammanträde under ordförandeskap av biträde med allenast andra befogenhetsgraden. För att de ökade möjligheter till uppdelning av göromålen, som sålunda beretts, verkligen ock skulle komma till användning, hava de sakkunniga föreslagit, att häradshövdingen skulle kunna erhålla ledighet från att å annat sammanträde än sådant med tremansnämnd handlägga mål och ärenden, som skulle kunna handläggas av biträde med allenast andra befogenhetsgraden, i den mån sådan ledighet erfordrades för att häradshövdingen skulle kunna ägna handläggning åt övriga domargöromål, att häradshövdingens möjlighet att för vinnande av lättnad i arbetsbördan erhålla ledighet från hållande av allmänt tingssammanträde skulle göras beroende av att han, i den mån omständigheterna medgivit, begagnat den honom givna möjlighet att åt vikarie överlämna förenämnda enklare göromål, samt att ledighet för semester och för vårdande av enskilda angelägenheter ej i annat fall än då sådant prövades oundgängligen erforderligt skulle beviljas häradshövding för tid, varunder allmänt tingssammanträde infölle. Det skulle sålunda bero på hovrättens prövning i varje särskilt fall, om häradshövdingen funnes vara i behov av ledighet från hållande av allmänt tingssammanträde.

Efter en uppdelning av göromålen enligt ovan antydda regler, vilken bland annat skulle hava till följd, att i de större och medelstora domsagorna häradshövdingarna i regel ej komme att själva handhava lagfarts- och inteckningsärendena, beräknades det, att häradshövdingarna skulle kunna i varje fall i avsevärt större omfattning än för närvarande är händelsen, själva handhava de egentliga domargöromålen, till den del dessa icke kunna anses vara av mera enkel beskaffenhet.

Därest den sålunda föreslagna uppdelningen av göromålen bleve förverkligad, skulle behovet av vikarier för hållande av allmänt tingssammanträde komma att väsentligt minskas. De sakkunnigas förslag utgår ock från att detta behov skulle kunna i stort sett fyllas av dem, som ämna för framtiden ägna sig åt domarkallet. Förslaget bibehåller den nu gällande stadgans uppdelning av biträdesutbildningen i tre stadier. *Första befogenhetsgraden* skulle ernås med hovrätts förordnande såsom notarie i domsaga. Sådant förordnande skulle kunna meddelas den, som uppnått tjugutre års ålder och avlagt för utövande av domarämbete föreskrivna kunskapsprov samt därefter ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding. För uppnående av *andra befogenhetsgraden* skulle fordras, förutom uppnådd ålder av tjugufyra år, ett halvt års tjänstgöring såsom av hovrätt

förordnad notarie. De sakkunniga hava ansett, att den unge juristen, efter det han ett år tjänstgjort i denna befogenhetsgrad och därvid under minst åtta rättegångsdagar eller fyra allmänna tingssammanträden handlagt mål och ärenden, som enligt förslaget skulle falla under ett dylikt biträdes kompetens, borde hava förvärvat den kännedom om rättsväsendet, som i allmänhet kunde anses erforderlig för annan verksamhet än domarkallet. En sålunda avpassad utbildning omfattande minst två års tjänstgöring såsom rättsbildat biträde åt häradshövding borde enligt de sakkunnigas mening bliva måttet för normal praktisk juristutbildning för andra än domaraspiranter. Den, som fullgjort sådan tjänstgöring, skulle ock kunna förordnas att uppehålla fiskaltjänst i hovrätt. Härför fordras för närvarande att hava hållit minst tre allmänna tingssammanträden. *Tredje befogenhetsgraden*, vilken medför befogenhet att hålla allmänt tingssammanträde, skulle ernås genom uteslutande tjänstgöring i domsaga eller genom tjänstgöring dels i domsaga dels ock i större rådhusrätt eller ock genom tjänstgöring dels i domsaga dels ock i hovrätt. Enligt det första alternativet erfordras två och ett halvt års tjänstgöring såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga samt att under sexton rättegångsdagar eller åtta allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som enligt förslaget falla under den kompetens, som andra befogenhetsgraden medför. Därutöver skulle, innan förordnande att hålla allmänt tingssammanträde meddelas sådant biträde, den domare, hos vilken biträdet senast tjänstgjort, hava vitsordat att, så vitt dittills vunnen erfarenhet givit vid handen, förordnandet kunde anförtros biträdet. Enligt det andra alternativet erfordras likaledes sammanlagt två och ett halvt års tjänstgöring, därav minst sex månader såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga och minst ett år såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning. Därjämte fordras att under sexton rättegångsdagar eller åtta allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som falla under den kompetens, andra befogenhetsgraden medför. Enligt det tredje alternativet erfordras att hava fullgjort sådan tjänstgöring i domsaga, som, enligt vad ovan angivits, av de sakkunniga föreslagits såsom villkor för att kunna förordnas att uppehålla fiskaltjänst i hovrätt, samt därutöver att hava under sammanlagt minst fyra månader i hovrätt fullgjort på fiskal ankommande göromål.

Den av de sakkunniga föreslagna anordningen av biträdesutbildningen förutsätter, att biträdande domare komme till utsträckt användning. Anordningen skulle vidare leda till att häradshövdingarna komme att vissa tider vara i avsaknad av tingsmyndigt biträde. Av sistnämnda anledning har det ansetts erforderligt, att statsverket vidkändes kostnaderna för avlöning av vikarie åt häradshövding, då denne åtnjöte ledighet för vinnande av lättnad i arbetsbördan. För att de ytterligare utgifter, som av nämnda två omständigheter påkallades, skulle kunna täckas inom ramen för de nuvarande kostnaderna för domsagornas förvaltning, hava de sak-

kunniga ansett ofrånkomligt att föreslå sådana restriktiva bestämmelser i fråga om arvodena till de rättsbildade biträdena, att dessa för tiden, innan de ernådde hovrätts förordnande såsom notarie i domsaga, d. v. s. under minst sex månader, skulle bliva i avsaknad av arvode.

Häradshöv-
dingarna.

Från *häradshövdingarnas* sida har förslaget föranlett anmärkningar i åtskilliga hänseenden. Sålunda har framhållits, *att* olägenheterna av det vid häradsrätterna tillämpade vikariatsystemet betydligt överdrivits, *att* i betraktande borde tagas, hurusom häradshövdingarna bistode sina biträden med råd och anvisningar, när sådant erfordrades, *att* resultatet av denna häradshövdingarnas handledande verksamhet ock visade sig däri, att ändringsfrekvensen i hovrätterna i under ordförandeskap av annan vikarie än vice häradshövding vid häradsrätterna avdömda mål vore endast oväsentligt högre än beträffande de mål, som avdömts under ordförandeskap av ordinarie häradshövding, *att* den föreslagna arbetsfördelningen icke i den omfattning, de sakkunniga tänkt sig, kunde genomföras i andra domsagor än sådana, där biträdande domare funnes anställd och kunde övertaga det huvudsakliga ansvaret för inskrivningsväsendet, *att* i övriga domsagor det, med hänsyn till de stora ekonomiska värden, som vore beroende av ett noggrant handhavande av inskrivningsärendena, icke läte sig göra att helt överlåta dessa ärenden åt en ofta växlande och med nödig erfarenhet ej utrustad biträdespersonal, *att* den föreslagna uppdelningen av målen mötte svårigheter vid genomförandet och icke vore ägnad att bringa någon lättnad i häradshövdingens arbetsbörda, *att* det måste anses för strängt, att häradshövding i regel icke skulle kunna för semester eller för enskilda angelägenheter erhålla ledighet under tid, då allmänt tingssammanträde infaller, *att* den föreslagna anordningen av biträdesutbildningen skulle leda till att häradshövdingarna under perioder, som kunde uppgå till mer än två år, skulle bliva i avsaknad av tingsmyndigt biträde, *samt att* den föreslagna förlängningen av utbildningstiden i förening med reduktionen av biträdenas arvoden innebure en fara för att häradshövdingarna komme att bliva ur stånd att anskaffa erforderligt antal rättsbildade biträden.

Hovrätterna.

Svea hovrätt har tillstyrkt den av de sakkunniga föreslagna uppdelningen av göromålen, dock med, bland andra, den modifikation, att häradshövding icke bör kunna vinna ledighet från handläggning av inskrivningsärenden i större utsträckning än att han bibehålles vid sådan handläggning under minst fyra allmänna tingssammanträden årligen. Däremot har hovrätten avstyrkt den föreslagna anordningen av biträdesutbildningen. Hovrätten har anfört, bland annat, att sedan arbetet med jordregistret för landsbygden och fastighetsregistret för städerna blivit avslutat, vilket kunde förväntas ske inom loppet av de närmast följande fem åren, det torde få antagas, att statsmakterna snarast komme att vidtaga åtgärder för att upphöja lagberedningens förslag till jordabalk till lag. Tillämpningen av denna lag krävde emellertid uppläggande av nya fastighetsböcker. Hovrätten ansåge det även med nu till-

gängliga arbetskrafter förenat med synnerlig svårighet att få dessa böcker upplagda inom rimlig tid; och därest man vidtog en så väsentlig nedsättning i antalet domsagobiträden, som sakkunnigförslaget måste antagas föranleda, skulle enligt hovrättens mening ifrågavarande uppgift visa sig hart när olöslig. Hovrätten har vidare mot denna del av förslaget anmärkt, att dess genomförande skulle medföra olägenheter för såväl häradshövdingar och biträden som för hovrätterna. För hovrätterna skulle sålunda genomförandet av det föreslagna passagesystemet vara förenat med svårigheter i organisatoriskt hänseende. Aspiranter, som i domsaga utfört allenast sådana göromål, som falla inom andra befogenhetsgraden, skulle i regel icke besitta den mogenhet i omdömet och de egenskaper i övrigt, som krävas för tillfredsställande föredragning av andra mål än de allra enklaste, och deras användande i fiskalstjänst skulle sålunda komma att verka tyngande på hovrättens arbete.

Göta hovrätt har avstyrkt nu nämnda delar av förslaget.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har ansett, att förslaget, om det bleve godkänt, skulle komma att i olika avseenden för såväl hovrätterna som häradshövdingarna medföra olägenheter.

Samtliga tre hovrätterna hava uttalat betänkligheter mot att företaga en inskränkning i de arvoden, som för närvarande utgå till förste och andre notarierna. Hovrätterna hava ock samstämmigt ansett, att olägenheterna av det för närvarande tillämpade vikariatsystemet överdrivits. Härom yttrar *Svea hovrätt* i huvudsak följande:

En skara rättsbildade biträden — väsentligen talrikare än de ordinarie lantdomarnas egen grupp — utgjorde i själva verket ett oumbärligt element i nuvarande organisation av landsbygdens domstolsväsen. Skulle någon föreställa sig, att dessa biträden i väsentligare grad kunde undvaras, torde det vara tillfyllest att hänvisa till förhållandena under världskriget och åren närmast därefter, då biträdesplatserna i domsagorna varit föga eftersökta. Intill helt nyligen hade den utbildning domsagoarbetet medförde och framför allt de ganska omfattande vikariatsförordnanden, som erbjöde sig, betraktats såsom det huvudsakliga vederlaget för det arbete, biträdet presterade i första hand åt häradshövdingen men — djupare sett — åt staten. I dessa förhållanden hade under krigsåren så till vida inträtt en förändring, som staten då fann sig föranlåten att anslå avlöning åt en del av de rättsbildade domsagobiträdena. De avlöningar, som för närvarande utginge, torde dock icke i och för sig i längden vara tillräckliga för att trygga tillgången på rättsbildade biträden. Det, som gjorde det möjligt för staten, att med en relativt ringa kostnad tillgodogöra sig det för rättsvården oumbärliga arbete, som presterades av dessa biträden, vore alltså fördelar i utbildningshänseende, som tjänstgöring i domsaga medförde. Dessa fördelar vore emellertid i väsentlig grad förknippade med de möjligheter, som de unga juristerna under tjänstgöringen i domsagorna kunde erhålla att självständigt utöva domarverksamhet, framför allt att vid allmänt tingssammanträde fungera såsom ordförande. Ville man inskränka på dessa möjligheter, måste man enligt hovrättens mening på annat sätt sörja för tillgodoseendet av behovet av nödig rättsbildad personal i domsagorna. Något sådant torde näppeligen låta sig göra annor-

ledes än medelst anställande i domsagorna av ett stort antal äldre, någorlunda väl avlönade funktionärer. Ville statsmakterna underkasta sig de betydande utgifter, som måste bli förknippade med en sådan anordning, torde man kunna till största delen undvara den stab av helt unga jurister, som nu utgjorde huvudparten av domsagornas rättsbildade extra personal. Denna kunde då i stort sett begränsas till personer, som hade för avsikt att ägna sig åt domarbanan, och det vore då i sin ordning, att dylika domaraspiranter genomginge en mångårig utbildningskurs, innan de finge sig anförtrott att självständigt utöva domarverksamhet. För den händelse däremot man ansåge sig icke kunna till domsagoförvaltningen anslå så stora belopp som skulle erfordras för tillräckligt avlönande av ett stort antal äldre domsagoaspiranter, måste hovrätten betvivla lämpligheten av att för närvarande genomföra mera väsentliga restriktioner, vare sig i avseende å häradshövdingarnas möjlighet att erhålla ledighet eller beträffande vikariernas kompetens.

*Departements-
chefen.*

De anmärkningar, som framställts mot grunderna för det av de sakkunniga utarbetade förslaget, har jag icke funnit i och för sig bärande. De hörda myndigheternas och särskilt häradshövdingarnas mot förslaget avvisande ståndpunkt synes i viss mån finna sin förklaring i omständigheter av psykologisk art. Häradshövdingarnas erfarenheter från tiden för världskriget och åren närmast därefter, då på grund av särskilda förhållanden rådde avsevärd brist på rättsbildade biträden, de senare årens omfattande lagstiftning, varigenom häradshövdingarna pålagts en väsentligt ökad arbetsbörda, samt de jämsides därmed upprepade gånger framförda och delvis genomförda kraven på begränsning av häradshövdingarnas rätt till ledighet hava varit ägnade att mot ytterligare reformförslag frammana en betänksamhet, som ej helt beaktar bristerna i det nuvarande systemet.

Enligt min uppfattning äro olägenheterna av det rådande vikariatsystemet betydande. Rättegångsförhandlingen i ett mål av någon betydelse försiggår sällan vid ett enda tillfälle. Förhandlingen är i stället i regel uppdelad på ett flertal sammanträden. Då arbetsbördan i domsagorna omöjliggör för häradshövdingen att själv svara för alla göromålen, och en effektiv uppdelning av dessa efter deras art och beskaffenhet mellan häradshövdingen och hans biträden hittills icke kommit till stånd, har följden blivit, att det f. n. hör till undantagen, att ett mål, som förekommit vid flere rättegångstillfällen, vid samtliga dessa handlagts och därefter jämväl avdömts av samme domare. Vanligen har handläggningen vid ett eller flera tillfällen och ofta även avkunnandet av domen skett under ordförandeskap av en vikare, och oavsett om domen avkunnas av den ordinarie domaren eller av en tillförordnad domare, är denne för bedömande av viktiga frågor i målet uteslutande hänvisad till protokollet.

Till det anförda är ytterligare att beakta, att de unga vikarierna på grund av bristande insikt och erfarenhet ofta icke kunna sägas vara skickade att utöva den processledande verksamhet, som tillkommer ordförande i underrätt. En god processledning kräver en ingående kännedom ej blott om vad i målet förekommit utan jämväl om lagens ståndpunkt till

de rättsfrågor, som äro föremål för tvist. Den fordrar ock stor takt, erfarenhet och människokänedom. Här må blott erinras om de svårigheter, som mången gång, i synnerhet i mål av mera invecklad eller ömtålig beskaffenhet, äro förenade med utövandet av rätten att genom frågor bidra till utredande av parternas talan, att pröva behövligheten och tjänligheten av utav part erbjudet bevis och att, där så finnes lämpligt, söka förlika parterna. Det kan emellertid enligt min mening icke rimligen förväntas, att de unga män, som f. n. efter avlagd juridisk examen och en därpå följande tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding under ett och ett halvt år tillåtas hålla allmänt tingssammanträde, skola vara i stånd att fylla de krav, som en rätt utövad processledning ställer på domstolens ordförande.

Då till försvar för de unga juristernas tingssittning åberopats, att ändringsfrekvensen i hovrätterna i mål avdömda under ordförandeskap av vikarierande domare endast obetydligt överstege ändringsfrekvensen i mål avdömda under ordförandeskap av ordinarie domare, må ej förglömmas, att detta förhållande till en del kan finna sin förklaring däri, att allmänheten hyser större förtroende till de av ordinarie häradshövdingar avkunnade utslag och därför i dessa söker ändring företrädesvis endast i mera tveksamma fall. Emellertid må vidare anmärkas, att i hovrätten över Skåne och Blekinge, där häradshövdingkåren procentuellt sett i den största omfattningen rekryteras av personer med föregående långvarig tjänstgöring i överrätt, ändringsfrekvensen i mål avdömda av ordinarie domare dock är avsevärt lägre än i mål avdömda av vikarierande domare. En jämförelse av ändringsfrekvensen i vademål och civila besvärsmål avdömda under ordförandeskap å ena sidan av annan vikarie än vice häradshövding och å andra sidan av ordinarie domare utvisar sålunda, att den förra översteg den senare 1921 med 6.2 procent och 1922 8.6 procent. I Svea hovrätt och Göta hovrätt överstiger skillnaden i ändringsfrekvensen beträffande motsvarande grupper av mål icke något av berörda år en procent. Statistiken, beträffande vilken i övrigt hänvisas till bifogade tabell, häntyder sålunda även på en av de sannolikt mest allvarliga följderna av vikariatsystemet, nämligen de möjligheter det öppnar för aspiranter på lantdomarbanan att ernå ordinarie häradshövdingämbete utan att deras lämplighet och skicklighet blivit genom långvarig tjänstgöring i överrätt tillräckligt noggrant prövad. Den nuvarande ordningen har nämligen föranlett så stort behov av lantdomaraspiranter, att det icke varit möjligt att på ett tillräckligt tidigt stadium och under så lång tid, som varit önskvärt, bereda alla dessa tillfälle till utbildning vid överrätt.

Vill man söka råda bot för de missförhållanden, jag här vidrört, läser någon annan utväg med nu gällande domstolsorganisation och rättegångsordning ej stå till buds än att man, i likhet med vad de sakkunniga föreslagit, dels genomför en sådan uppdelning av göromålen mellan häradshövdingen och hans biträden, att den förre bliver i tillfälle att i större

omfattning än f. n. är fallet själv handlägga de egentliga domargöromålen, dels ock ej oväsentligt förlänger utbildningstiden för ernående av kompetens att hålla allmänt tingssammanträde. De sakkunnigas förslag innefattar enligt min mening i huvudsak vad som i nämnda avseenden f. n. vore möjligt att genomföra. Då jag likväl anser mig böra avstå från att nu framlägga ett förslag till en så genomgripande omgestaltning av domsagoförvaltningen, som förslaget innebär, beror detta väsentligen på följande skäl.

Ett effektivt avhjälpande av de med vikariatsystemet förenade olägenheterna torde tarva en omläggning, visserligen icke av vårt rättegångsväsen såsom sådant, men av de häradshövdingarna åliggande arbetsuppgifterna och av det för dem gällande avlöningssystemet. Vid den tidpunkt, då frågorna om biträdesutbildningen och om fördelningen av göromålen i domsagorna av mig upptogos till behandling, ingick jämväl i min plan att upptaga spörsmålet om sportelsystemets avskaffande och dess ersättande med fasta löner för häradshövdingarna. Vid närmare övervägande har jag emellertid ansett mig böra avstå från att nu omedelbart åtgöra något vid denna senare fråga. Med hänsyn därtill, att processkommissionen står nära avslutandet av sitt arbete, har det nämligen syns mig kunna göras befogade invändningar däremot, att man, måhända endast kort tid innan det gäller att taga ståndpunkt till spörsmålet om vår framtida domstolsorganisation, genomför en omfattande lönereglering, där bestämmandet av antalet ordinarie domarämbeten och avvägandet av lönerna skulle hänföra sig till förhållanden, som kunna antagas komma att äga giltighet endast en relativt kort tid. Att under sådana förhållanden söka genomföra en förändring i avseende å arbetssättet i domsagorna, om vilken det likaledes kan antagas, att den skulle komma att vinna tillämpning allenast under jämförelsevis få år, och vilken därtill ej skulle råda verklig bot på de rådande olägenheterna, har syns mig ägnat väcka en viss betänksamhet. Enligt min uppfattning torde statsmakterna komma att jämförelsevis snart hava att taga ståndpunkt till hela frågan om domstolsorganisationen här i landet. Skulle det emellertid, mot vad jag nu antagit, vid det statsmakternas övervägande av lämpligaste ordningsföljden vid rättegångsreformens genomförande, vilket bör ävägabringas så snart förutsättningarna därför äro för handen, komma att visa sig, att frågan om domstolsorganisationen kan lösas allenast i samband med eller efter övriga frågor och därigenom bliva undanskjuten i en mera oviss framtid, då måste ånyo upptagas till övervägande spörsmålet om mera genomgripande partiella reformer. Ytterligare ett skäl att icke i år framlägga något mera omfattande förslag har den omständigheten utgjort, att ett sådant icke lär kunna genomföras utan ökade utgifter för statsverket. De sakkunniga hava själva framhållit, att den av dem föreslagna ordningen förutsätter, att biträdande domare komma till utsträckt användning. Verkställda beräkningar hava emellertid givit vid handen, att även med den av de sakkunniga förordade

reduktionen av notariearvodena inom ramen för statsverkets nuvarande utgifter till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning icke torde kunna anställas det antal biträdande domare eller med dem i avseende å kvalifikationer och avlöningsförmåner jämställda äldre funktionärer, som den föreslagna organisationen kräver.

Vid nu angivna förhållanden har jag, trots min ovan uttalade principiella ståndpunkt till frågan om vikariatsystemet vid häradsrätterna, ansett mig f. n. böra föreslå endast sådana ändringar däri, som så att säga rymmas inom ramen för den nuvarande domsagostadgan.

Jag upptager då först till behandling frågan om ytterligare uppdelning av göromålen mellan häradshövdingen och hans biträden samt om härads-
hövdings rätt till ledighet.

*Uppdelning av
göromålen och
härads-
hövdings rätt
till ledighet*

De sakkunniga hava härom anfört bland annat:

»Den föreslagna uppdelningen av göromålen kan, i varje fall i de större och medelstora domsagorna, medföra, att häradshövdingarna i regel ej komma att själva handlägga lagfarts- och inteckningsärendena. Att, så länge möjlighet ej föreligger att överlämna handhavandet av det publika inskrivningsväsendet åt mera fast anställd personal, befogade invändningar kunna anföras mot en dylik anordning, är ovedersägligt. Skall emellertid en sådan arbetsfördelning kunna ske, att häradshövdingen själv handlägger alla egentliga domargöromål, som icke kunna anses av mindre vikt, torde ett oefftergivligt villkor härför vara, att häradshövdingen erhåller möjlighet till befrielse från befattningen med inskrivningsväsendet. Vill man nå det förra, torde man ej kunna undgå att trots betänkligheter godtaga det senare.

Det får härvid ej förbises, att häradshövdingarna, även om de ej komma att själva handlägga lagfarts- och inteckningsärendena, likväl icke bli helt avkopplade från denna del av verksamheten vid häradsrätterna. Häradshövdingarna hava fått sig anförtrott att leda utbildningen av de unga juristerna. Ett rätt fullgörande härav förutsätter givetvis, att häradshövdingarna ej mindre giva sina biträden nödig handledning än ock i viss omfattning kontrollera deras arbete. Då emellertid detta arbete i betydande grad hänför sig till inskrivningsväsendet, lär härav följa, att häradshövdingarna måste ägna detta en viss tillsyn.

Vidare torde den häradshövdingarna enligt kungl. kungörelsen den 5 juli 1923 med vissa föreskrifter rörande utfärdande av gravationsbevis ålagda skyldigheten att kontrollera, att inteckningsböckerna överensstämma med inteckningsprotokollen, rätt utförd innebära en ganska god kontroll åtminstone över inteckningsväsendet.

De sakkunniga hava haft under övervägande att beträffande inskrivningar, som skulle komma att verkställas efter det den nya ordningen trätt i tillämpning, föreslå enahanda jämförelse av lagfartsböckerna med lagfartsprotokollen. Redan granskningen av inteckningsböckerna kräver dock avsevärd tid. Skulle till denna tunga genom uttryckligt stadgande läggas ännu en, som kan väntas under ytterligare en icke ringa tid årligen draga häradshövdingarna från de egentliga domargöromålen, föreligger fara för att det syfte, man vill nå genom den föreslagna uppdelningen av arbetet, kommer att äventyras. För att förekomma denna risk lär man i sådan händelse näppeligen kunna undgå att släppa kravet på att härads-

hövdingarna skola i viss omfattning själva utfärda gravationsbevis. I valet mellan dessa två alternativ har det ansetts vara att föredraga att bibehålla häradshövdingarna vid den senare skyldigheten. Därest häradshövdingarna fortfarande få sig ålagt att utfärda gravationsbevis, innebär detta säkerligen en god garanti för att de jämväl komma att ägna nödig uppmärksamhet åt inskrivningsväsendet i dess helhet.»

Svea hovrätt, vilken, såsom nämnts, med vissa modifikationer tillstyrkt den föreslagna uppdelningen av göromålen, yttrar därom bland annat:

Inskrivningsärendena vore uppenbarligen av den stora vikt, att det ej kunde vara tillrådligt att helt bryta kontinuiteten i fråga om deras handläggning. Det vore synnerligen angeläget, att dessa ärenden i väsentlig omfattning handhades av en med ortsförhållandena förtrogen person, som under en längre tid behölle ledningen av arbetet. Efter hovrättens åsikt borde häradshövding ej kunna vinna ledighet från handläggning av inskrivningsärenden i större omfattning än att han bibehölles vid sådan handläggning under minst fyra allmänna sammanträden årligen; detta borde gälla även för domsagor, där biträdande domare vore anställd, naturligtvis med undantag för Södra Roslags domsaga, så länge biträdande domare där vore sysselsatt med allenast inskrivningsväsendet.

Göta hovrätt, som avstyrkt ytterligare uppdelning av göromålen, yttrar bland annat:

Då lagfarts- och inteckningsärendena ej sällan vore svarbedömbara och för sin riktiga behandling fordrade grundlig kännedom om fastighetsförhållandena i domsagan, skulle det enligt hovrättens mening vara mindre välbetänt att lägga dessa ärenden helt och hållet i händerna på häradshövdingens biträden. Ett riktigt handhavande av fastighetsärendena vore av största betydelse, och det vore enligt hovrättens mening oundgängligen nödvändigt, att därest dessa ärenden skulle handläggas på ett tillfredsställande sätt, häradshövdingarna själva ägnade desamma oavlåtlig tillsyn. De sakkunniga hade visserligen tänkt sig, att häradshövdingen alltjämt skulle bibehållas vid ledningen och kontrollen av småprotokollsärendena, särskilt fastighetsärendena. Men om de föreslagna bestämmelserna i fråga om häradshövdingens rätt till ledighet komme att antagas, skulle häradshövdingen helt säkert bliva så upptagen av andra ämbetsgöromål, att det icke vore att förvänta, att han skulle kunna ägna någon tid åt småprotokollsärendena.

Hovrätten över Skåne och Blekinge uttalar, att, så länge nu rådande ordning för behandling av lagfarts- och inteckningsärenden vore gällande, det vore förbundet med väsentlig risk, att häradshövding i den utsträckning, som av de sakkunniga förutsattes, överlämnade dessa viktiga ärendens handläggning åt biträde, som icke hunnit förvärva tillräcklig erfarenhet.

*Departements-
chefen.* De sakkunnigas förslag om uppdelning av göromålen i domsagorna har, såsom av det föregående framgår, rönt motstånd från såväl hovrätterna som flertalet häradshövdingar.

Vad häradshövdingarna erinrat därom, att den föreslagna uppdelningen av rättegångsmålen skulle möta vissa svårigheter vid genomförandet, kan

icke lämnas helt obeaktat. Det torde icke kunna förväntas, att enskilda parter och allmänna åklagarna i tillräcklig utsträckning komme att i stämningarna närmare precisera sina yrkanden, varför det ej sällan skulle bli va vanskligt att avgöra, om ett mål vore av beskaffenhet att kunna handläggas av biträde, som ej innehade kompetens att förvalta häradshövdingämbete utan inskränkning. Vidare måste det medgivas icke vara helt tillfredsställande att, såsom skulle bli va händelsen enligt de sakkunnigas förslag, olika bestämmelser skulle gälla i fråga om vilka mål, som å allmänt tingssammanträde och å sammanträde med tremansnämnd kunna handläggas av biträde med allenast andra befogenhetsgraden. Skall en ytterligare uppdelning av rättegångsmålen genomföras, torde därför en undersökning böra ske, huruvida tremansnämndslagen kan revideras i sådan riktning, att därunder inbegripes ett större antal grupper av mål än f. n. är fallet. En sådan undersökning, vilken jämväl torde böra omfatta en utredning om tremansnämndslagets verkningar i domsagor av olika typ, har i samband med den av de sakkunniga företagna utredningen icke kunnat äga rum.

En ökad möjlighet för häradshövdingarna att på frivillighetens väg genomföra en mera ändamålsenlig arbetsfördelning torde emellertid kunna beredas genom en utvidgning av den häradshövding enligt 21 § domsagostadgan tillkommande rätt till ledighet från handläggning å allmänt tingsammanträde av mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses. Sin egentliga betydelse skulle en utvidgning av rätten till dylik ledighet få för häradshövdingens befattning med inskrivningsärendena. Svea hovrätt har ansett, att häradshövdingen borde bibehållas vid handläggningen av dessa ärenden under minst fyra allmänna sammanträden årligen. Det synes dock, som om den erforderliga kontrollen över och kontinuiteten i denna gren av domsagoverksamheten skulle kunna anses betryggad, därest det föreskrives, att häradshövding ej må erhålla ledighet från handläggning av inskrivningsärenden i större utsträckning än att han bibehålles vid sådan handläggning å minst tre allmänna sammanträden årligen. I nämnda hänseende bör ytterligare beaktas, att de häradshövding åliggande förpliktelserna att utfärda gravationsbevis och att granska inteckningsböckerna mot inteckningsprotokollen ävenledes äro ägnade att hos häradshövdingen uppehålla intresset för en noggrann fastighetsbokföring. Då emellertid skäl ej föreligger att meddela olika bestämmelser i fråga om inskrivningsärendena, å ena, samt övriga ärenden ävensom de mål, som i tremansnämndslagen avses, å andra sidan, torde 21 § i stadgan böra undergå allenast sådan jämkning, att häradshövding må, när skäl därtill äro, kunna befrias från att å samtliga allmänna tingsammanträden om året i domsagan med undantag av tre handlägga mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses.

Någon nedsättning i maximisiffran å antalet allmänna sammanträden, under vilka häradshövding enligt 19 § domsagostadgan kan beviljas ledig-

het från ämbetet i dess helhet, synes, då planen för en obligatorisk uppdelning av göromålen fått förfalla, f. n. icke böra vidtagas.

Givetvis är emellertid den i 19 § domsagostadgan fastslagna *maximisiffran* icke att tillika betrakta såsom en *minimisiffra*. Det bör av hovrätterna tillses, att ledighet icke beviljas i större utsträckning än som är av verkligt behov påkallat. För att i detta hänseende åstadkomma enhetlighet mellan hovrätterna har jag f. n. under övervägande att låta hovrätterna arligen till Kungl. Maj:t inkomma med uppgift å häradshövdingarna beviljade ledigheter.

*Biträdes-
utbildningen.*

Jag övergår härefter till vissa frågor angående anordnandet av utbildningen av rättsbildade biträden.

A. Förläng-
ning av ut-
bildnings-
tiden.

Redan i skrivelse den 25 maj 1906 hemställde riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga i övervägande, bland annat, om icke fordran på praktisk utbildning i domarkallet skulle kunna i någon mån skärpas. Vid denna tid fordrades för erhållande av domarvikariat, förutom uppnådd ålder av tjugufem år, att efter avlagd examen hava tjänstgjort hos häradshövding under ett och ett halvt år.

Någon åtgärd i den av riksdagen önskade riktningen blev emellertid icke vidtagen förrän med tillkomsten av 1918 års domsagostadga. Enligt denna fordrades för ernående av fullständigt domarvikariat att efter avlagd examen antingen under två år hava tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och att under åtta rättegångsdagar eller fyra allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses, eller ock att under ett och ett halvt år hava tjänstgjort såsom sådant biträde och att under sex månader hava uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning. De genom denna stadga vidtagna skärpningarna i kompetensvillkoren trädde emellertid aldrig i kraft. Enligt till stadgan fogade övergångsbestämmelser tilläts den, som före 1920 års ingång fyllt tjugufem år och ett och ett halvt år efter avlagd examen tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding, att förvalta häradshövdingämbete och hålla allmänt tingssammanträde intill 1921 års utgång. Oaktat Kungl. Maj:t sedermera i förut omnämnda proposition till 1920 års riksdag angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna, vilken jämväl innefattade förslag till vissa ändringar i domsagostadgan, uttalat sig mot en definitiv ändring i fråga om kompetensvillkoren, blev dock i domsagostadgan den 22 juni 1920 i viss anslutning till vad Svea hovrätt och processkommissionen i avgivna yttranden förordat, tjänstgöringstiden efter avlagd examen såsom biträde åt häradshövding, på sätt redan omnämnts, nedsatt för uppnående av andra befogenhetsgraden till ett år och för uppnående av tredje befogenhetsgraden genom tjänstgöring uteslutande i domsaga till ett och ett halvt år samt genom tjänstgöring dels i domsaga och dels i rådhusrätt med viss sammansättning till ett

är. I sistnämnda fall fordrades därutöver tjänstgöring såsom ledamot i rådhusrätt av angiven beskaffenhet under sex månader. Det i samma stadga för uppnående av tredje befogenhetsgraden uppställda villkoret om handläggning å sex rättegångsdagar eller tre allmänna tingssammanträden av mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses, skulle på grund av särskilda övergångsbestämmelser icke äga tillämpning för tiden intill utgången av juni månad 1923. Genom kungörelsen den 23 mars 1923 (nr 42) blev denna undantagsbestämmelse därefter utsträckt att gälla intill utgången av 1923.

Svea hovrätt och *Göta hovrätt* hava i sina över de sakkunnigas betänkande avgivna yttranden förordat en utsträckning av tiden för biträdes-tjänstgöringen för uppnående av tredje befogenhetsgraden till två år.

Svea hovrätt yttrar bland annat, att den ej ville avstyrka, att nu gällande bestämmelser i avseende å kompetensvillkoren i någon mån skärptes. Det torde ej kunna bestridas, att någon gång den unge vikarien tydligen visat sig ej vara vuxen det viktiga värv, som lagts i hans händer. Bestämmelsen om en förlängd utbildningstid måste antagas i sin mån motverka detta missförhållande.

Göta hovrätt anför att, därest åtgärder skulle anses böra vidtagas för att höja kompetensen hos domarbiträdena, syntes det fullt tillräckligt, att såsom villkor för erhållande av förordnanden att förvalta fullständigt domarämbete uppställa fordran på två års tjänstgöring. Under en dylik tjänstgöringstid borde den unge juristen hava förvärvat den praktiska inblick i domsagoarbetet, som kunde anses erforderlig för att på ett tillfredsställande sätt kunna förvalta häradshövdingämbete under kortare förordnanden.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har ansett, att den av de sakkunniga föreslagna förberedelsetiden av minst tre år för erhållande av behörighet att förvalta häradshövdingämbete torde böra icke oväsentligt förkortas.

Styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar ävensom ett mindre antal bland *häradshövdingarna* hava i sina yttranden tillstyrkt en utsträckning av tiden för biträdestjänstgöringen för uppnående av tingsmyndighet till två år.

Styrelsen för föreningen extra lantdomare har förklarat sig i huvudsak icke hava något att erinra mot de sakkunnigas förslag till anordnande av biträdesutbildningen.

Bortsett från att från och med 1924 års ingång biträde måste för ernående av behörighet att förvalta fullständigt domarämbete hava under sex rättegångsdagar eller tre allmänna tingssammanträden handlagt mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses, har någon skärpning i de före tillkomsten av 1918 års stadga i nämnda hänseende gällande villkoren icke kommit till stånd. De i 1920 års stadga gjorda eftergifterna i fråga

Departements-
chefen.

om kompetensvillkoren tillkommo väsentligen för att underlätta de svårigheter, som vid nämnda tidpunkt förefunnos för häradshövdingarna att få behovet av rättsbildade biträden fyllt. I detta avseende hava emellertid förhållandena nu väsentligen förändrats. Med tillbakagången i konjunkturerne har följt minskad efterfrågan på yngre jurister inom andra verksamhetsområden. Detta har i sin tur föranlett, att biträdesplatserna i domsagorna numera blivit mera eftersökta. Vidare har antalet vid de juridiska fakulteterna årligen inskrivna juris studerande ävensom årliga antalet utexaminerade juris kandidater stegrats. Huru förhållandena i sistberörda avseenden gestalta sig framgår av följande tabell:

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Vid de juridiska fakulteterna inskrivna studerande	1,003	1,056	1,137	1,186	1,319	1,412	1,502	1,620	1,758	1,759
Utexaminerade juris kandidater	90	106	130	110	88	135	121	103	140	150

Av här berörda omständigheter torde framgå, att någon brist på rättsbildade biträden för den närmaste framtiden icke är att befara och att ur denna synpunkt något hinder nu icke föreligger att genomföra en skärpning av kompetensvillkoren för ernående av befogenhet att förvalta fullständigt domarämbete. Av vad jag i det föregående yttrat angående min ståndpunkt till de sakkunnigas förslag framgår, att jag anser en dylik skärpning i rättskipningens intresse önskvärd. Jag har därför för avsikt att, därest riksdagen icke har någon erinran, för Kungl. Maj:t framlägga förslag till sådan ändring i 24 § första stycket domsagostadgan, att, i överensstämmelse med vad 1918 års stadga i sådant hänseende föreskrev, tiden för tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding för ernående av behörighet att förvalta fullständigt domarämbete bestämmes, därest denna behörighet förvärfvas enbart genom tjänstgöring i domsaga, till två år. I anslutning härtill bör därjämte tiden för den biträdestjänstgöring, som tillika med tjänstgöring under sex månader såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning meriterar för tredje befogenhetsgraden, bestämmas till ett och ett halvt år. Emellertid bör ock behörighet, som här avses, kunna ernås genom kombinerad tjänstgöring i första och andra befogenhetsgraderna i domsaga samt i hovrätt och bör för sådant fall tjänstgöringstiden bestämmas, tiden såsom biträde åt häradshövding till ett och ett halvt år, därvid biträdet skall under sex rättegångsdagar eller tre allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som i tremansnämndslagen avses, samt tiden för tjänstgöring i hovrätt till sex månader.

En dylik skärpning av kompetenskraven torde lämpligen böra tillämpas i fråga om dem, vilkas första förordnande av nu ifrågasatt slag avser tiden efter 1925 års utgång.

De sakkunniga hava föreslagit att, innan förordnande att halla allmänt B. Vitsord. tingssammanträde meddelas aspirant, vilken såsom merit för dylikt förordnande har att åberopa uteslutande tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding, den domare, hos vilken biträdet senast tjänstgjort, skall hava vitsordat, att förordnandet kan anförtros biträdet. Med denna bestämelse har åsyftats, att hos domarkären inskräpa nödvändigheten av att till erhållande av dylikt förordnande icke förordas annan än sådan person, som under sin föregående tjänstgöring visat sig besitta sådana egenskaper, att honom kan anförtros förordnande att utöva ordförandeskap i under rätt.

Förslaget har icke föranlett erinran från vare sig *Svea hovrätt* eller *hovrätten över Skåne och Blekinge*.

Göta hovrätt har ansett, att det borde stadgas skyldighet för den, som föreslår vikarie, att i samband därmed avgiva noggrant yttrande i fråga om den föreslagnes lämplighet att utöva domarkallet.

Styrelsen för föreningen extra lantdomare har ansett, att det av de sakkunniga föreslagna vitsordet borde fordras jämväl då biträde fullgjort viss del av sin tjänstgöring vid rådhusrätt. Vidare borde vitsord, utfärdat av annan domare än den, hos vilken biträdet senast tjänstgjort, äga giltighet, därest biträdet hos denne fullgjort någon väsentlig del av sin biträdestjänstgöring.

För egen del finner jag det otvivelaktigt, att häradshövdingarna genom att handleda och övervaka biträdena i deras arbete äro i tillfälle att öva ett betydelsefullt inflytande å biträdenas utbildning. Få häradshövdingarna sig ålagt att utfärda utlåtande rörande biträdenas duglighet, skall detta säkerligen leda till att häradshövdingarna komma att lägga större vikt vid denna sida av sin verksamhet än hittills måhända i åtskilliga fall skett. En sådan föreskrift måste ock förväntas åstadkomma vad därmed i första hand åsyftats, nämligen att sådana biträden, som visat sig icke besitta erforderliga kvalifikationer, ej heller bliva tilldelade vikariatsförordnanden. Det får icke betraktas såsom en rättighet för biträdena att, oberoende av lämplighet och skicklighet, erhålla häradshövdingens förord till sådana förordnanden. Vad nu sagts måste i första hand äga tillämpning, då fråga är om förordnande att förvalta fullständigt domarämbete. Men även för erhållande av förordnande med den mindre befogenhet, varom i 23 § domsagostadgan förmäles, torde böra fordras, att domare, hos vilken biträdet tjänstgjort, vitsordat vederbörandes kompetens för förordnandet. Givetvis har häradshövdingen härvid att uppställa mindre stränga villkor än då fråga är om fullständigt domarvikariat. Jag anser följaktligen, att i domsagostadgan bör intagas uttrycklig föreskrift därom att, såväl innan förordnande, som i 24 § i stadgan avses, som ock innan förordnande, varom i 23 § samma stadga förmäles, första gången i *partements- chefen*.

meddelas biträde, domare, hos vilken biträdet under minst sex månader tjänstgjort, skall hava vitsordat, att biträdet är lämpligt och skickat att uppehålla förordnande av det slag, varom fråga är. Har biträde, på sätt i stadgan är medgivet, fullgjort viss del av sin tjänstgöring i rådhusrätt med viss sammansättning, bör intyg, utfärdat av sådan rådhusrätt, äga enahanda giltighet.

C. Begränsning av första tingstjänstgöringen.

I 1918 års stadga föreskrevs, att den, som icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt med viss sammansättning, icke fick förordnas att hålla flera än tre allmänna tingssammanträden, så vitt annan vikarie icke fanns att tillgå. Enligt en till stadgan fogad övergångsbestämmelse tilläts emellertid den, som före 1920 års ingång fyllt tjugufem år och ett och ett halvt år efter avlagd examen tjänstgjort såsom biträde åt härads-hövding, att för tiden intill 1921 års utgång förvalta häradshövdingämbete.

Mot en begränsning av första tingstjänstgöringen till hållande av allenast ett mindre antal tingssammanträden hade under förarbetena till stadgan emellertid invändningar framställts såväl från häradshövdingarna som från de två största hovrätterna och i det år 1920 avgivna *betänkandet med förslag till partiell löneförbättring för häradshövdingarna*, vilket betänkande jämväl innefattade förslag till vissa åtgärder för säkerställande av nödiga arbetskrafter för rättskipningens behöriga gång, hemställdes ock, att berörda bestämmelse i 1918 års stadga måtte ändras därhän, att den första tingstjänstgöringen finge omfatta hållande av högst sex allmänna tingssammanträden. Till stöd härför anfördes i nämnda betänkande, bland annat, att för rättskipningens behöriga handhavande vid häradsrätterna svårigheter givetvis kunde uppkomma därigenom, att domsagobiträderna tvingades lämna sina befattningar just när de börjat vinna erforderlig mognad för att kunna mera självständigt utföra de med domarämbetet förenade göromålen och tillika erhållit en viss förtrogenhet med de lokala förhållandena i den domsaga, där de tjänstgjorde.

Vid betänkandet fanns fogad en skiljaktig mening av innehåll, att ifrågasvara i 1918 års stadga givna bestämmelser borde i princip bibehållas, dock borde de i betänkandet föreslagna bestämmelserna antagas att gälla till och med år 1923.

Svea hovrätt, Göta hovrätt och styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar tillstyrkte ändring av stadgandet i enlighet med vad i betänkandet föreslagits.

Hovrätten över Skåne och Blekinge avstyrkte däremot förslaget.

Processkommissionen hemställde, då vissa andra i sistberörda betänkande föreslagna åtgärder åsyftade en väsentlig förbättring av biträdenas avlöningsförhållanden och då den kritiserade bestämmelsen i domsagostadgan eftersträvade en för domarutbildningen synnerligen värde-

full växelverkan mellan underrätterna och hovrätterna, att, för vinnande av erfarenhet rörande verkan av de föreslagna åtgärderna, sagda bestämmelses tillämpande måtte, utan ändring i domsagostadgan, för viss tid suspenderas.

I Kungl. Maj:ts förenämnda *proposition till 1920 års riksdag* uttalade därefter dåvarande chefen för justitiedepartementet, bland annat, att tillräcklig anledning icke föreläge att antaga, att bestämmelsen i fråga skulle vara olämplig. Någon definitiv ändring i 1918 års stadga i nu förevarande hänseende borde därför icke ske. Med hänsyn till den då rådande bristen på arbetskrafter såväl vid häradsrätterna som i hovrätterna borde emellertid övergångstiden för ikraftträdandet av föreskriften förlängas.

I anslutning härtill blev genom kungörelse den 5 mars 1920 (nr 117) förberörda till 1918 års stadga fogade övergångsbestämmelse utsträckt att gälla till utgången av juni månad 1923.

I 1920 års stadga upptogs därefter i 24 § andra stycket från 1918 års stadga villkoret om viss tjänstgöring i hovrätt såsom förutsättning för behörighet att hålla flera än tre allmänna tingssammanträden. I särskild övergångsbestämmelse förordnades emellertid, att föreskriften, på sätt i förenämnda kungörelse den 5 mars 1920 stadgats, icke skulle äga tillämpning för tiden till utgången av juni månad 1923.

Sedermera har i anledning av framställningar från *föreningen Sveriges häradshövdingar* tiden för ikraftträdandet av berörda föreskrift ytterligare uppskjutits. Den sista framställningen från föreningen ägde rum i skrivelse den 16 november 1923. Till stöd för denna framställning anförde föreningen i huvudsak, att ett ikraftträdande av föreskriften dels skulle medföra synnerligen stora svårigheter för häradshövdingarna att i behövlig omfattning erhålla vikarier, dels ock skulle hava till följd, att biträdena måste sluta sin tjänstgöring just vid den tid, då de i allmänhet erhållit sådan utbildning, att de skulle vara till mesta nytta så väl för häradshövdingarna som för den rättssökande allmänheten, och då de efter vunnen erfarenhet skulle för sin utbildning kunna bäst tillgodogöra sig någon tids ytterligare domsagoarbete.

Över denna framställning avgåvos yttranden av rikets hovrätter, därvid Göta hovrätt avstyrkte bifall till densamma, under det att hovrätten över Skåne och Blekinge icke hade något att erinra mot framställningen samt Svea hovrätt — av skäl, för vilka närmare redogjorts under punkt 16 i andra huvudtiteln till fjolårets riksdag — hemställde om fortsatt uppskov med ikraftträdande av föreskriften intill utgången av juni månad 1926.

Vid ärendets anmälan i berörda huvudtitel uttalade dåvarande departementschefen, att frågan om den uti ifrågavarande föreskrift uttryckta tanken kunde lösas på ett sätt, som icke verkade störande på häradsrätternas och hovrätternas arbete, borde bliva föremål för när-

mare utredning, samt förklarade i anslutning härtill, att han, under förut-sättning att riksdagen icke hade något att däremot erinra, vore sinnad föreslå Kungl. Maj:t att förordna om fortsatt giltighet under ytterligare någon tid av vad i övergångsbestämmelserna till domsagostadgan fanns föreskrivet om undantag från 24 § andra stycket i samma stadga.

Sedan riksdagen vid behandling av ärendet förklarat, att riksdagen icke haft något att erinra mot vad departementschefen sålunda anfört, blev genom kungörelse den 2 maj 1924 (nr 94) bestämmelsen i 24 § andra stycket av stadgan suspenderad ytterligare intill utgången av år 1925.

Med det av *de sakkunniga* föreslagna systemet för anordnande av biträdesutbildningen skulle den omtvistade bestämmelsen i domsagostadgan i väsentlig mån förlora sin betydelse. De sakkunniga hava därför icke närmare inlåtit sig på här berörda spörsmål. De hava dock ur den synpunkt, föreskriften jämväl enligt den av dem föreslagna anordningen av biträdesutbildningen skulle äga någon uppgift, därom anfört följande:

»Med bestämmelsen i 24 § andra stycket domsagostadgan torde hava åsyftats, bland annat, att på ett relativt tidigt stadium få till stånd en prövning i kollegial domstol av lantdomaraspiranternas lämplighet för kallet. En tidigare sådan prövning än som för närvarande i allmänhet kan ske anse de sakkunniga önskvärd. Den bör ock vad hovrätterna vidkommer om möjligt äga rum på fiskalsstadiet. Med hänsyn till det relativt begränsade behov av vikarier med kompetens att hålla allmänt tings-sammanträde, som kan förväntas föreligga, därest den föreslagna uppdelningen av göromålen kommer till stånd, torde en sådan prövning icke innebära någon avsevärd tunga för hovrätterna. Den i utkastet föreslagna anordningen av biträdesutbildningen måste emellertid leda till att härads-hövdingarna vissa tider komma att vara i avsaknad av biträde med befogenhet att hålla allmänt tings-sammanträde. De sakkunniga hava utgått från att denna olägenhet skall i någon mån avhjälpas genom att biträdande domare komma till ökad användning. Härutöver har det dock av ovan nämnda anledning ansetts erforderligt att, trots det avsteg, som härigenom göres från önskemålet om en tidig prövning av lantdomaraspi-ranterna, bereda biträde möjlighet att, efter det biträdet uppnått tredje befogenhetsgraden, en längre tid fortsätta sin tjänstgöring i domsaga, innan biträdet undergår prövning i hovrätt. I utkastet har sålunda medgi-vits sådant biträde att hålla högst tio allmänna tings-sammanträden.»

Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge hava i sina över de sakkunnigas förslag avgivna utlåtanden icke särskilt yttrat sig angående denna punkt.

Göta hovrätt har, efter att hava avstyrkt de sakkunnigas förslag i fråga om biträdesutbildningen, med hänsyn till de olägenheter, bestämmelsen om att första tingstjänstgöringen allenast finge omfatta tre allmänna tings-sammanträden skulle medföra både för hovrätten och domaraspiranten, hemställt, att stadgande måtte införas därom, att biträde må kunna förordnas att hålla åtminstone sex allmänna tings-sammanträden före tjänst-göring i hovrätt.

Nagon ytterligare utredning angående möjligheten att förverkliga, vad som med den här berörda bestämmelsen i domsagostadgan åsyftats, torde i sakens nuvarande läge knappast låta sig göra. Departements-
chefen.

Med bestämmelsen har avsetts att åvägabringa en växelverkan mellan arbetet i underrätterna och i hovrätterna. Härigenom skulle ernås, att de unga juristerna på ett tidigt stadium finge inblick i hovrättsarbetet och vid därefter inträffad tjänstgöring i domsaga bleve bättre i stånd att tillgodogöra sig de lärdomar, som kunna inhämtas av tjänstgöringen i underrätt. Vidare skulle en fördel bestå däri, att i ett jämförelsevis tidigt skede av de unga juristernas utbildning skulle framtvingas en prövning i hovrätt av deras lämplighet för domarverksamhet.

Vad mot en dylik begränsning av rätten till förordnanden att hålla allmänna tingssammanträden invänts därom, att de unga jurister, vilka hållit allenast tre allmänna tingssammanträden, icke skulle hava förvärvat tillräcklig erfarenhet för att tillfredsställande uppehålla ett fiskalsförordnande samt att till följd härav skulle föranledas väsentligt ökad arbetsbörda för hovrättsledamöterna, finner jag ej tillräckligt vägande.

Vad åter angår den från häradshövdingarna mot bestämmelsens ikraftträdande framförda invändningen, att den skulle omöjliggöra för dem att i behövlig omfattning erhålla tingsmyndiga vikarier, så torde denna farhåga i stort sett vara ogrundad beträffande de större domsagor, där biträdande domare finnes eller där flera än två rättsbildade biträden äro samtidigt anställda, ävensom beträffande de smärre domsagor, där behov av ledighet för häradshövdingen förefinnes i allenast mera begränsad omfattning. Vad åter angår de jämförelsevis arbetstyngda domsagor, där häradshövdingen är i behov av i stort sett den honom medgivna lättnad i arbetsbördan men där samtidigt ej finnas anställda flera än två rättsbildade biträden, kan bestämmelsens ikraftträdande, vid en förberedande tjänstgöringstid, såsom jag föreslagit, av två år, medföra, att häradshövdingen vissa tider bliver i avsaknad av tingsmyndigt biträde. Med beaktande jämväl av den särskilda arbetsbörda, som enligt kungörelsen den 13 februari 1925 (nr 31) med vissa föreskrifter rörande utfärdande av gravationsbevis under de närmaste åren åvilar häradshövdingarna, har jag därför ansett mig icke böra föreslå, att nu åsyftade bestämmelse i domsagostadgan med en gång träder i tillämpning i hela dess vidd.

Lämpligt synes mig vara, att man, då förenämnda kungörelse den 2 maj 1924 upphör att gälla, begränsar rätten att utan särskild prövning hålla allmänna tingssammanträden till fem. Genom en sådan åtgärd vinnes det ena av de syftemål, som med ifrågavarande bestämmelse i domsagostadgan avsetts, nämligen att på ett jämförelsevis tidigt stadium framtvinga prövning i hovrätt av de unga juristernas lämplighet för fortsatt verksamhet på lantdomarbanan.

En begränsning på nu angivet sätt torde icke i stort sett medföra någon

svårighet för häradshövdingarna att vid inträffat behov av ledighet även erhålla sådan. Sedan närmare erfarenhet vunnits rörande verkningarna av den utav mig nu ifrågasatta begränsningen av rätten till erhållande av förordnande, bör upptagas till övervägande, huruvida man icke kan låta domsagostadgans bestämmelser utan inskränkning träda i kraft.

Den av mig ifrågasatta bestämmelsen torde lämpligen kunna givas en giltighetstid av två år.

D. Andre
notaries
kompetens.

I fråga om andre notaries kompetens gäller f. n., att sådan befattningshavare har att efter häradshövdingens anvisningar och på hans ansvar biträda honom i ämbetsgöromålen (9 §).

De sakkunniga hava härom anført:

Den omständigheten, att den i 2 § domsagostadgan omförmälda behörigheten att på eget ansvar utföra vissa göromål bundits vid förordnande såsom förste notarie, hade föranlett, att i domsagor, där såväl förste som andre notarie funnes anställd, dylik behörighet i regel icke kunde ernås förrän efter ett till ett och ett halvts års tjänstgöring i domsagan. Nämda förhållande hade förorsakat, att biträde, som ernått andra befogenhetsgraden, likväl icke innehaft behörighet enligt 2 §. Denna ordning kunde icke anses stå i god överensstämmelse med domsagostadgans strävan att låta biträdesutbildningen fortgå från lättare till svårare uppgifter och den hindrade häradshövdingen att på ett ändamålsenligt sätt fördela göromålen mellan biträdena. De sakkunniga föreslogo därför, att varje av hovrätten förordnad notarie i domsaga tillerkändes ifrågavarande behörighet.

Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge hade emot vad sålunda föreslagits intet att erinra. *Göta hovrätt* avstyrkte förslaget utan motivering.

Styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar* anförde att, därest befattningarna förste och andre notarie bibehölles, det vore önskvärt, att andre notarie, så snart han uppfyllt villkoren för erhållande av förste notarieförordnande, tillerkändes behörighet att efter häradshövdingens bestämmande utöva förste notaries befattning.

Departements-
chefen.

Vad de sakkunniga anmärkt finner jag värt beaktande. De påtalade olägenheterna torde lämpligen kunna avhjälpas, därest sådan ändring i domsagostadgan göres, att behörighet att utföra de i 2 § av stadgan omförmälda göromål må, efter förordnande därom av häradshövdingen, tillerkännas jämväl andre notarie, som under sex månader tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding.

B. Den kvinn-
liga jurist-
utbildningen.

Enligt förenämnda lag den 22 juni 1923 angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag skall i fråga om behörighet att innehava statstjänst kvinna i regel vara likställd med man.

Rörande de skäl, som föranlett det härifrån stadgade undantaget, enligt vilket Konungen äger meddela särskilda bestämmelser angående villkoren för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken är förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet, anförde riksdagen i sin *skrivelse den 25 maj 1923*, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet följande:

Riksdagen hade icke kunnat undgå att i viss mån dela den tveksamhet, som i åtskilliga fall kommit till uttryck beträffande lämpligheten av att kvinna nu erhöles tillträde till domartjänster, enkannerligen sådana, med vilka vore förenad skyldighet att utöva ordförandeskap i häradsrätt. För riksdagen vore därvid praktiska synpunkter bestämmande. Särskilt måste enligt riksdagens mening beaktas de förhållanden, under vilka förordnande att såsom vikarie förvalta häradshövdingämbete för närvarande meddelades i vårt land. På sätt i propositionen erinrats, hade någon kortare tids tjänstgöring för hållande av ting å landet kommit att ingå såsom ett led i den juridiska utbildningen icke blott för blivande domare utan även för många, som senare ägnade sig åt administrativ tjänstgöring eller privat verksamhet såsom advokater och affärsjurister. Fullgjord tingstjänstgöring gällde i ett flertal fall såsom kompetensvillkor för administrativa befattningar eller betraktades för dessa, liksom ej sällan inom nyssnämnda slag av privat verksamhet, såsom en värdefull merit.

Under nu berörda förhållanden hade det icke kunnat undvikas, att den ordning, i vilken ordförandeskapet i våra häradsrätter i stor utsträckning utövades, blivit i vissa avseenden mindre tillfredsställande. Då unga jurister regelmässigt redan ett par år efter avslutade universitetsstudier erhöles förordnande att förvalta domarämbete, måste därav följa, att denna viktiga och maktpåliggande uppgift ofta komme att handhas av personer, vilka icke vore i besittning av nödig erfarenhet och vilkas lämplighet för domarvärvet icke blivit med tillräcklig noggrannhet prövad. Att vidsträcktare möjlighet kunde beredas till en dylik prövning och ett mer omsorgsfullt urval bland aspiranterna till ifrågavarande domarförordnanden, vore ett länge erkänt önskemål. Detta bleve särskilt framträdande, då nu ifrågasattes, att även kvinnor skulle kunna bekläda domartjänster. Även om det enligt riksdagens uppfattning vore befogat att bortse från de invändningar av övervägande principiell natur, vilka från åtskilliga håll anförts mot denna reform, syntes vid det praktiska utförandet av densamma en viss varsamhet vara av nöden. Men hänsyn till de brister, som vidlådde det nuvarande systemet i fråga om lantdomarförordnanden, ville det förefalla mindre lämpligt att omedelbart och utan varje förbehåll medgiva tillämpning av behörighetslagens allmänna likställighetsregel även på detta område. Med denna uppfattning hade riksdagen ansett en utväg böra sökas att möjliggöra en särskild prövning, huruvida lantdomarförordnande borde kunna meddelas kvinna. Detta syfte kunde enligt riksdagens mening vinnas på det sätt, att Kungl. Maj:t erhöles befogenhet att meddela särskilda föreskrifter i fråga om villkoren för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken vore förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet; och hade riksdagen i enlighet härmed ansett sig böra föreslå, att till behörighetslagens 2 § skulle fogas ett särskilt moment av nyss angivna innehåll.

I fråga om den närmare innebörden av en dylik bestämmelse hade riksdagen utgått från att det borde tillkomma Kungl. Maj:t att efter hovrät-

ternas hörande fastställa de regler, som därutinnan kunde vara påkallade. Några mera bestämda direktiv i detta avseende ansåge riksdagen icke lämpligen nu borde från dess sida angivas. Riksdagen ville i detta sammanhang lott erinra, att gällande domsagostadga uppställde som villkor för behörighet att förvalta häradshövdingämbete — förutom viss levnadsålder hos aspiranten — att denne fullgjort viss tjänstgöring i hovrätt, större rådhusrätt eller domsaga. Enligt riksdagens uppfattning borde det särskilt komma under övervägande, huruvida fullgörande av viss tjänstgöring i hovrätt eller rådhusrätt borde förutom viss tids tjänstgöring i domsaga för kvinna utgöra en förutsättning för behörighet att hålla allmänt tingssammanträde.

De sakkunnigas förslag beträffande utbildningen av de rättsbildade biträdena upptager icke några särskilda villkor för att kvinna skall vinna första och andra befogenhetsgraderna. Däremot är enligt deras förslag kvinna utestängd från möjlighet att enbart genom tjänstgöring i domsaga ernå tredje befogenhetsgraden. Denna skall enligt förslaget kunna av kvinna uppnås på ettdera av två sätt. Det ena avser tjänstgöring under två och ett halvt år dels såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga dels såsom ledamot i rådhusrätt, i vilken enligt gällande bestämmelser förutom borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter. Därjämte fordras enligt detta alternativ att under sexton rättegångsdagar eller åtta allmänna tingssammanträden hava handlagt mål och ärenden, som enligt förslaget falla under andra befogenhetsgradens kompetens. Det andra sättet innefattar dels tjänstgöring under ett och ett halvt år såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga samt att därvid hava under åtta rättegångsdagar eller fyra allmänna tingssammanträden handlagt mål och ärenden, som falla under andra befogenhetsgradens kompetens, dels ock att under fyra månader hava i hovrätt fullgjort på fiskal ankommande göromål.

De sakkunniga hava i denna fråga anfört:

De sakkunniga hade icke funnit anledning att föreslå särskilda villkor beträffande kvinnas tillträde till första och andra befogenhetsgraderna. Icke utan fog torde ock kunna ifrågasättas, huruvida skäl föreläge att i fråga om villkoren för ernående av tredje befogenhetsgraden föreskriva särskilda villkor för kvinna. Därest de sakkunnigas förslag till anordnande av biträdesutbildningen bleve genomfört, torde förordnande att hålla allmänt tingssammanträde icke komma att meddelas annan än den, vars lämplighet för domarkallet blivit noggrant prövad. Härmed torde ock det skäl, som att döma av riksdagens förut omförmälda skrivelse närmast föranlett den i behörighetslagen infogade undantagsbestämmelsen beträffande kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken vore förenad skyldighet att föra ordet i underrätt på landet, hava bortfallit. Emellertid hade riksdagen uti nämnda skrivelse, under anförande av att särskild varsamhet vore av nöden vid det praktiska genomförandet av ifrågavarande reform, såsom sin uppfattning uttalat, att kvinna borde bliva föremål för 'särskild prövning', innan lantdomarförordnande meddelades henne. Vissa skäl torde ock kunna anföras mot att, åtminstone tills vidare, innan ännu erfarenhet vunnits om kvinnas lämplighet för domarvärv, förlägga en dylik

prövning till hennes tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding. Denna prövning, vilken bleve avgörande för hennes möjlighet till vidare framkomst på domarbanan, skulle för sådant fall komma att ligga i en enda persons hand. Erfarenheten av biträdestjänstgöringen vid domsagorna hade emellertid ådagalagt, att det ofta kunde vara vanskligt att, innan ett biträde undergått det prov, som hållandet av allmänt tingssammanträde utgjorde, fälla ett tillförlitligt omdöme om biträdets lämplighet för domarkallet. Det torde ej sällan hava inträffat, att utgången av detta prov föranlett en häradshövding att ändra sitt omdöme i ena eller andra riktningen. Icke utan skäl torde kunna antagas, att berörda svårighet skulle komma att framträda i förstärkt form, därest fråga bleve att avgiva utlåtande om ett kvinnligt biträde. Det borde måhända ej heller lämnas helt obeaktat att, med hänsyn till de meningsskiljaktigheter, som förefunnos inom domarkåren rörande kvinnas lämplighet över huvud för dömande verksamhet, en häradshövdings omdöme om ett kvinnligt biträde kunde komma att, om ock omedvetet, influeras av hans allmänna uppfattning i denna fråga. På grund av vad sålunda anförts hade de sakkunniga trots sig böra föreslå, att tillsvidare, i avvaktan på närmare erfarenhet om kvinnas fallenhet för domarkallet, kvinna icke bereddes möjlighet att enbart genom tjänstgöring i domsaga vinna behörighet att utan inskränkning förvalta häradshövdingämbete och hålla allmänt tingssammanträde. Däremot hade de sakkunniga icke funnit skäl föreligga att föreslå särskilda villkor för att kvinna skulle genom kombinerad tjänstgöring i första och andra befogenhetsgraderna i domsaga samt i större rådhusrätt eller i hovrätt ernå denna befogenhet. Med en på något av sist angivna två sätt anordnad utbildning torde nämligen fullt betryggande garantier föreligga för att aspirants lämplighet bleve tillförlitligt prövad.

Svea hovrätt har förklarat sig icke kunna förorda den anordning, som sålunda föreslagits. Visserligen syntes intet vara att erinra mot att kvinna såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga finge sig anförtrodda de åligganden, som avsåges i 2 § domsagostadgan. Annorlunda måste det däremot enligt hovrättens mening ställa sig, då det gällde de med andra befogenhetsgraden förenade domargöromål. Hovrätten hänvisade till sitt den 4 februari 1921 avgivna utlåtande över det år 1920 avgivna betänkandet med förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänster, däri hovrätten avstyrkt berättigande för kvinnor att innehava befattning eller förordnande såsom ordförande i häradsrätt, men tillika uttalat, bland annat, att, därest det ansåges böra ifrågakomma att lämna kvinnor tillträde till häradshövdingbefattningar och häradshövdingförordnande, borde i varje fall härvid stadgas särskilda kompetensvillkor, avseende en högre ålder än den för närvarande föreskrivna och långvarig föregående tjänstgöring vid domstol. I anslutning härtill har hovrätten nu anført:

I mål rörande sådana brott som lönnbränning, rusdrycksförsäljning, fylleri, förargelseväckande beteende och dylikt torde mången gång den tilltalades personlighet och sätt att uppträda inför rätta vara av den art, att det ej kunde vara tillrådligt att uppdraga handläggningen åt en tjugufyraårig kvinna. Men det torde kunna med fog ifrågasättas, huruvida en yngre kvinna över huvud lämpade sig att utöva ordförandeskap i hä-

radsrätt. Även när hennes personliga egenskaper vore av den art, att de borde göra henne skickad att uppträda med tillbörlig auktoritet gent emot parter, vittnen och tingsmenighet, vore det mer än tvivelaktigt, huruvida tänkesätt och stämning hos lantbefolkningen kommit därhän, att hon skulle lyckas i det hela, men framför allt i uppkommande vanskliga situationer, upprätthålla den respekt för domstolen, som hittills lyckligtvis hörde till traditionen i vårt land och tillgodokomme även mindre framstående manliga ordförande. Ur denna synpunkt ansåge hovrätten det visserligen utan avsevärd olägenhet låta sig göra, att en kvinna under samma villkor som man erhöle behörighet att handlägga lagfarts- och inteckningsärenden; men i fråga om andra mål och ärenden funne hovrätten en avsevärt högre ålder, förslagsvis trettio år, böra för kvinna stadgas såsom kompetensvillkor för ordförandeskap i häradsrätt. Blevde denna uppfattning godkänd, vore det enligt hovrättens mening mindre behöfligt att för kvinnas kompetens att tjänstgöra såsom ordförande i häradsrätt vid handläggning av rättegångsmål samt av andra ärenden än dem, som hörde till inskrivningsväsendet, eller att eljest förvalta häradshövdingämbete uppställa villkor i avseende å viss tids tjänstgöring vid under rätt eller hovrätt. Man torde med säkerhet kunna utgå från, att hovrätterna även utan uttryckliga bestämmelser skulle låta sig angeläget vara att icke till vikarier förordna andra kvinnor än sådana, som vid sidan av nödiga personliga egenskaper besatte praktisk erfarenhet från såväl under rätt som hovrätt. Skulle emellertid även för kvinnor gälla bestämda kompetensregler, motsvarande dem, som komme att givas för män, så ville det synas som om i sådant avseende kunde stadgas två års tjänstgöring såsom av hovrätt förordnad notarie i domsaga samt ett års fiskals-tjänstgöring i hovrätt.

Hovrätten uttalade vidare, att de bestämmelser, som för närvarande finnes i hovrätternas arbetsordningar intagna om viss lantdomartjänstgöring såsom villkor för erhållande av fiskals- och assessorsförordnande, borde förklaras ej äga tillämpning å kvinnor. För närvarande gäller, att för ernående av förordnande av det förra slaget fordras att hava hållit tre och för ernående av förordnande av det senare slaget att hava hållit fem allmänna tingssammanträden.

Göta hovrätt har på av de sakkunniga anförda skäl ansett, att prövnin-gen av de kvinnliga juristernas lämplighet för domarkallet borde äga rum i kollegial domstol. Hovrätten anför vidare:

För att kvinna skulle kunna erhålla förordnande att förvalta härads-hövdingämbete utan inskränkning borde fordras nöjaktigt vitsordad tjänstgöring antingen såsom fiskal i hovrätt eller såsom ledamot i större rådhusrätt. För att de kvinnliga juristerna måtte vinna större erfarenhet, innan de skulle börja sin fiskalstjänstgöring, ansåge hovrätten den fordringen böra uppställas, att kvinna för att kunna erhålla fiskalsförordnande skulle hava tjänstgjort såsom biträde hos häradshövding minst tre år. Uppställande av en dylik fordran vore ock nödvändig med hänsyn till att de kvinnliga juristerna eljest skulle kunna erhålla fiskalsförordnande före sina manliga kamrater. Därest kvinna emeller-tid hellre skulle vilja genom tjänstgöring i rådhusrätt vinna kompetens att kunna förvalta fullständigt domarämbete, syntes böra stadgas, att

kvinnu, förutom att hava fullgjort för män stadgade kompetensvillkor, därjämte skulle hava under ett år tjänstgjort såsom ledamot i rådhusrätt av angiven beskaffenhet.

Hovrätten ansåg tillika, att det borde stadgas skyldighet för den härads-hövding, som föresloge kvinna till erhållande av förordnande, som i 23 § domsagostadgan avses, att i samband därmed avgiva noggrant yttrande rörande sin erfarenhet i fråga om vederbörandes lämplighet att utöva domarkallet.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har uttalat, att den omständigheten, att kvinna fullgjort viss tjänstgöring hos häradshövding och rådhusrätt, uppenbarligen icke i och för sig innebure någon tillfyllestgörande garanti för hennes lämplighet för domarkallet. Om sådan garanti kunde anses erforderlig och alltså olika bestämmelser skulle gälla för man och kvinna — i avseende å vilken fråga hovrätten ställde sig tveksam — torde därför böra meddelas den bestämmelsen, att, innan kvinna förordnades att med vidsträcktare befogenhet än i 23 § domsagostadgan sägs förvalta häradshövdingämbete, skulle såväl den häradshövding som den rådhusrätt, där hon senast tjänstgjort, hava vitsordat, att, såvitt dittills vunnen erfarenhet givit vid handen, förordnandet kunde anförtros henne.

Styrelsen för föreningen extra lantdomare har ansett, att en anordning sådan de sakkunniga föreslagit i fråga om villkoren för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken vore förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet, utan större betänkligheter kunde godtagas.

Ehuru riksdagen uppdragit åt Kungl. Maj:t att meddela de särskilda bestämmelser angående villkoren för kvinnas tillträde till domartjänst, med vilken är förenad skyldighet att föra ordet i underrätt å landet, som påkallas av behörighetslagens ikraftträdande, har jag dock ansett för riksdagen böra angivas de riktlinjer, efter vilka jag tänkt mig, att denna fråga bör ordnas. Vad riksdagen närmast åsyftat med ifrågavarande undantag från behörighetslagens allmänna regel, enligt vilken kvinna skall vara likställd med man, synes hava varit att få till stånd en mera noggrann prövning av om kvinna är i besittning av nödig erfarenhet och lämpliga egenskaper för utövande av ordförandeskap i underrätt å landet, än som med tillämpning av nu gällande bestämmelser i fråga om meddelande av förordnande, att uppehålla häradshövdingämbete är möjligt. Närmast torde väl riksdagen velat förekomma, att det skulle kunna inträffa, att en kvinnlig ordförande i underrätt ej vore i stånd att upprätthålla domstolens och rättsskipningens auktoritet.

Vid utformande av de bestämmelser, som kunna vara erforderliga för att ernå vad riksdagen åsyftat, synes det mig böra undvikas att för kvinna föreskriva sådana villkor, att hon blir utestängd från möjlighet att inom samma tid som man uppnå tingsmyndighet. Den principen

*Départemens-
chefen.*

synes mig böra upprätthållas, att i den mån särskild prövning anordnas i fråga om kvinnlig aspirant, denna prövning skall verkställas inom samma tidrymd, som blivit för manlig aspirant tillmätt för förberedande tjänstgöring. Jag kan sålunda icke dela den uppfattning, som kommit till uttryck särskilt i Svea hovrätts utlåtande, däri hemställes, att kvinna ej må kunna förordnas att utöva ordförandeskap i underrätt förrän efter uppnådd ålder av trettio år. Såsom processkommissionen framhållit redan i sitt yttrande över förut omförmälda betänkande med förslag i fråga om kvinnors tillträde till statstjänster, vilket förslag legat till grund för befogenhetslagen, skulle det icke vara förenligt med nuvarande organisation och befordringsväsen att föreskriva en viss högre ålder såsom villkor för domarförordnande åt kvinna. En sådan föreskrift skulle bland annat försätta kvinnorna i en avgjort sämre ställning än männen i fråga om möjligheten att förvärva sådana meriter, som anses erforderliga i praktisk verksamhet och vid sökande av administrativa tjänster.

Vad först angår frågan om kvinnas tillträde till första och andra befogenhetsgraderna, har jag, lika med de sakkunniga, ej funnit erforderligt, att i sådant hänseende föreskrivas särskilda villkor. Möjligen kunde delade meningar i större utsträckning göra sig gällande, därest fråga vore att tillerkänna kvinna behörighet att handlägga brottmål i den omfattning, som de sakkunniga föreslagit. Jag avser emellertid, såsom jag i det föregående anförte, icke att nu föreslå någon utvidgning av de grupper av mål, som falla under andra befogenhetsgraden. Hit höra för närvarande av brottmål allenast sådana, som kunna förekomma till handläggning å sammanträde med tremansnämnd, d. v. s. mål angående ansvar för förseelse, som ej i lag eller författning är belagd med svårare straff än böter, högst 500 kronor, dock ej mål av beskaffenhet att talan däri kan föras av målsägande. Bland de av Svea hovrätt särskilt nämnda grupper av mål, beträffande vilka hovrätten ansett, att det icke kunde vara tillrådligt att uppdraga handläggningen åt en yngre kvinna, falla visserligen under andra befogenhetsgradens kompetens förseelser för fylleri och för förargelseväckande beteende, men där emot, på några få undantag när, vilka torde sakna större praktisk betydelse, icke andra av de egentliga förseelserna mot rusdryckslagstiftningen än sådana, som närmast hava karaktär av brott mot ordningsföreskrifter. Vidare är att beakta, att de grupper av brottmål, vilka, enligt vad ovan omförmäls, kunna förekomma å sammanträde med tremansnämnd, allenast vid första rättegångstillfället kunna handläggas vid sådant sammanträde. Den förhandling, som därvid äger rum, är emellertid i allmänhet icke av beskaffenhet, att den ställer särskilda anspråk på ordförandens förmåga att uppträda med tillbörlig auktoritet. Erkänner svaranden vad som lagts honom till last, företages målet vanligen till omedelbart avgörande. Bestrider svaranden åtalet, begär åklagaren regelmässigt uppskov för införskaffande av bevisning och någon yt-

terligare förhandling äger då vanligen ej rum vid detta rättegångstillfälle. Dessutom föreligger alltid den möjligheten, att häradshövding, vilken till vikarie föreslår kvinnligt biträde, kan förbehålla sig själv handläggningen av sådana mål, som han finner ej böra överlämnas åt kvinnlig vikarie. Skulle häradshövding å någon ort, med hänsyn till tänkesätt och stämning hos befolkningen, anse det ej kunna med tillförsikt åt kvinnlig vikarie överlämnas att handlägga rättegångsmål av något slag, finnes intet hinder för att han, vid begäran om förordnande för kvinna såsom vikarie, från förordnandet undantager samtliga rättegångsmål.

I detta sammanhang vill jag ytterligare erinra om att, på sätt jag i det föregående omnämnt, det är avsett, att hädanefter utlåtande av domare, hos vilken aspirant å lantdomarförordnande tjänstgjort, kommer att fordras angående aspirantens lämplighet och duglighet, innan sådant förordnande med den begränsade behörighet, som andra befogenhetsgraden medför, första gången meddelas aspiranten. Det måste antagas, att denna bestämmelse kommer att leda till ett visst urval och att den följaktligen även för de kvinnliga aspiranternas vidkommande skall befordra det av riksdagen uttalade önskemålet om en mera noggrann prövning av deras lämplighet och förmåga att utöva ordförandeskap i underrätt å landet.

Beträffande härefter frågan om kvinnas tillträde till tredje befogenhetsgraden torde visserligen den av mig föreslagna förlängningen av utbildningstiden och bestämmelsen om vitsord om lämplighet och skicklighet vara ägnade att skapa en viss garanti för att de kvinnor, som hädanefter erhålla förordnande att förvalta fullständigt häradshövdingämbete, även äro skickade därtill. Med hänsyn till vad riksdagen därom uttalat synes emellertid en prövning av kvinnas lämplighet för erhållande av fullständigt lantdomarförordnande böra ske i kollegial domstol. Därest kvinna vill uppnå denna behörighet, bör i anslutning härtill uppställas krav på kombinerad tjänstgöring i första och andra befogenhetsgraderna i domsaga och antingen tjänstgöring såsom ledamot i sådan större rådhusrätt, som i domsagostadgan äsyftas, eller tjänstgöring i hovrätt. I det förra fallet skulle hovrätten sálunda till ledning för sitt bedömande, huruvida kvinnlig aspirant kan anses lämpad och skickad att förvalta fullständigt häradshövdingämbete, hava att tillgå utlåtande av den rådhusrätt, hos vilken hon tjänstgjort såsom ledamot, och i senare fallet skulle hovrätten till grundval för sitt bedömande hava att lägga egen erfarenhet om hennes kvalifikationer. Denna särskilda prövning medför ingen tidsutdräkt för den kvinnliga aspiranten. Dess innebörd är endast att av de två års tjänstetid, som måste föregå erhållande av önskvärt domarförordnande, för kvinnlig aspirant ett halvt år skall vara förlagt till hovrätt eller visst slags rådhusrätt, under det att för manlig aspirant valfrihet härutinnan förefinnes, hovrätt givetvis obetaget att, om anledning därtill förefinnes, av manlig aspirant fordra dylik provtjänstgöring.

I sammanhang med införande av stadgande av nyss angiven innebörd

bör till den i hovrätternas arbetsordningar intagna föreskriften, att förordnande att uppehålla fiskalstjänst i regel ej må meddelas annan än den, som hållit minst tre allmänna tingssammanträden, fogas ett tillägg av innehåll, att nämnda föreskrift icke skall äga tillämpning beträffande kvinna.

*Behovet av
rättsbildade
arbetskrafter.*

A. Förste
och andre
notarier.

Jag upptager härafter till behandling frågan om behovet av rättsbildade arbetskrafter i domsagorna.

I domsagostadgan föreskrives, att därest häradshövding är i behov av biträde, som äger att på eget ansvar utföra vissa på domaren eljest ankommande göromål, skall han anmäla det hos hovrätten, som förordnar om anställande i domsagan av förste notarie. Har förste notarie anställts, kan på framställning av häradshövdingen befattningen indragas eller med förordnande av förste notarie under viss tid anstå, när giltiga skäl därtill äro (1 §). Vidare stadgas, att om anmälan skett om anställande i domsaga av förste notarie, och häradshövdingen finner, att för domsagans behöriga skötsel ytterligare erfordras rättsbildat biträde, har hovrätten på häradshövdingens anmälan att förordna om anställande i domsagan av andre notarie, vilken har att efter häradshövdingens anvisningar och på hans ansvar biträda honom i ämbetsgöromålen. Har andre notarie anställts, kan på framställning av häradshövdingen befattningen av hovrätten indragas eller med förordnande av andre notarie under viss tid anstå, när giltiga skäl därtill äro (9 §). Årligt arvode till förste notarie utgår f. n. med 2,700 kronor i domsaga inom Norr- och Västerbottens län samt i Härjedalens domsaga och med 2,400 kronor i annan domsaga. Motsvarande arvoden till andre notarie utgöra 2,000, respektive 1,800 kronor. Av arvodet till andre notarie utgår ett belopp av 800 kronor av häradshövdingens avlöningsmedel. I övrigt gäldas här berörda arvoden av statsmedel (29 och 31 §§).

1. Andre notarie ej erforderlig i alla domsagor.

Enligt det år 1920 avgivna betänkandet med förslag till partiell löneförbättring för häradshövdingarna, vilket betänkande jämväl innefattade vissa förslag till säkerställande av nödiga arbetskrafter för rättskipningens behöriga gång, skulle anställandet av andre notarie i domsaga med invånarantal uppgående till eller överstigande 30,000 allenast vara beroende av att häradshövdingen därom gjorde framställning hos hovrätten. I övriga domsagor däremot skulle det bero på hovrätten att efter anmälan av häradshövdingen, därest behov därav kunde anses föreligga, meddela föreskrift om anställande av andre notarie antingen för viss tid eller tillsvidare. Det uttalades dock, att det syntes lämpligt, att i dylika mindre domsagor andre notarie förordnades i så god tid före förste notaries förmodade avgång, att biträde med behörighet att erhålla förordnande såsom förste notarie så vitt möjligt alltid funnes att tillgå.

Sedan styrelsen för föreningen Sveriges häradshövdingar i över berörda förslag avgivet yttrande framhållit såsom ett för rekryterings behöriga upprätthållande oavvisligt behov, att rätt stadgades för häradshövdingarna i samtliga rikets domsagor att få statsavlönad andre notarie hos sig anställd, blev denna princip i Kungl. Maj:ts proposition, nr 334, till 1920 års riksdag angående partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. godtagen. I syfte att skapa en garanti för att andre notarie icke komme att anställas i andra fall än då sådant erfordrades, föreslog Kungl. Maj:t emellertid, att häradshövding skulle själv bestrida viss del av andre notaries avlöning.

I enlighet med vad sålunda föreslagits erhöles bestämmelserna om andre notarie i domsagostadgan sin nuvarande avfattning.

I samband med beviljandet av anslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning vid 1924 års riksdag betonade emellertid riksdagen i skrivelse den 26 februari 1924, nr 2 A, angelägenheten av att med statsmedel avlönade juridiska biträden icke anställdes å domsagokanslierna i större utsträckning än som befunes vara av omständigheterna oundgängligen påkallat.

I anledning härav lät min företrädare i ämbetet inom justitiedepartementet verkställa undersökning, huruvida gällande bestämmelser angående anställande å domsagokanslierna av rättsbildade biträden vore ägnade att tillgodose det sparsamhetskrav, som av riksdagen betonats.

I yttrande till protokollet över justitiedepartementssärenden den 9 maj 1924 anförde dåvarande departementschefen härom bl. a.:

Vad anginge anställande av förste notarie syntes någon ändring av gällande bestämmelser icke böra ifrågakomma. Det torde nämligen föreligga behov av förste notarie i rikets samtliga domsagor och under sådana förhållanden borde icke den ovillkorliga rätten att på framställning erhålla förordnande av förste notarie berövas häradshövdingarna.

Beträffande andre notarie ställde sig saken något annorlunda. Behov av andre notarie kunde icke anses föreligga i samtliga domsagor. När häradshövdingarna icke desto mindre fått sig tillerkänd ovillkorlig rätt att erhålla andre notarie, skulle garantin mot missbruk av denna rätt ligga däri att häradshövdingarna förpliktats att själva bidra till avlöning åt andre notarie. Då det bidrag, som av häradshövdingen lämnades till andre notariens avlöning, icke uppginge till mera än 800 kronor om året, syntes emellertid den möjligheten icke vara utesluten, att en häradshövding, utan att verkligt behov föreläge, i domsagan anställde andre notarie, som han använde till arbete, för vars utförande juridisk utbildning icke vore erforderlig. Som riksdagen nu särskilt betonat angelägenheten av att med statsmedel avlönade juridiska biträden icke anställdes i domsagokanslierna i större utsträckning än som befunes vara av omständigheterna oundgängligen nödvändigt, hade departementschefen icke ansett det vara lämpligt att bibehålla häradshövdingarna vid den ovillkorliga rätten att erhålla andre notarie, utan hade han funnit det böra överlätas åt hovrätterna att efter framställning av häradshövdingen meddela förordnande för andre notarie, såvida hovrätten funne sådant biträde vara för domsagans skötsel erforder-

derligt. Det kunde härvid ifrågasättas att bibehålla häradshövdingarna i domsagor med större folkmängd vid den ovillkorliga rätten att erhålla andre notarie. Den uppdelning av domsagorna, som ett sådant stadgande innebure, bleve dock alltid i viss mån godtycklig. Det vore nämligen icke säkert, att arbetsbördan i en domsaga alltid stode i visst förhållande till invånarantalet i domsagan. Då det ej heller torde kunna förutsättas, att hovrätterna skulle komma att vägra anställande av andre notarie i mera arbetsstyngda domsagor, torde det lämpligaste vara att för samtliga fall överlåta avgörandet i föreliggande fråga åt hovrätterna.

I anslutning till vad sålunda anförts, anbefalldes Kungl. Maj:t hovrätterna, att, sedan tillfälle beretts häradshövdingarna att i ärendet yttra sig, avgiva utlåtande över ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till sådan ändrad lydelse av 9 § i domsagostadgan, att den häradshövdingarna tillkommande rätt att i domsaga få anställa andre notarie skulle upphöra och på vederbörande hovrätts prövning bero, huruvida dylikt biträde finge förordnas.

Svea hovrätt tillstyrkte förslaget. Hovrätten ville dock framhålla, att det i vissa fall kunde komma att visa sig svårt för hovrätten att träffa avgörande vid uppkommen fråga, huruvida i en viss domsaga andre notarie borde anställas eller ej. Hovrätten torde nämligen icke alltid besitta den i detalj gående kännedom om alla på frågans avgörande inverkan förhållanden inom domsagan, som för frågans prövning vore önskvärd. Därjämte ville hovrätten fästa uppmärksamheten på att det i domsagor, där ofrånkomligt behov av två rättsbildade biträden icke i och för sig förelåge, ändock av rekryteringshänsyn stundom kunde vara erforderligt att få en andre notarie åtminstone under viss tid förordnad i ändamål att därigenom säkerställa nödig rekrytering av förste notaries.

Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge hade mot förslaget intet att erinra. Göta hovrätt förutsatte emellertid, att det föreslagna stadgandet icke komme att utgöra hinder för hovrätten att, om så syntes lämpligt, i domsaga, där andre notarie i allmänhet icke vore för domsagans skötsel erforderlig, förordna andre notarie i så god tid före förste notaries förmodade avgång, att biträde med behörighet att erhålla förordnande såsom förste notarie funnes, då vakans uppstode.

Av 37 *häradshövdingar*, som yttrat sig, hava 23 avstyrkt förslaget, medan 14 ej haft något att erinra mot detsamma.

*Departements-
chefen.*

Uti förut omförmälda betänkande av år 1920 med förslag till partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m. beräknades, att med tillämpning av ovan angivna, i betänkandet föreslagna grunder för anställande av andre notaries, sadana biträden komme att samtidigt vara förordnade i omkring 100 av rikets dåvarande 123 domsagor, och i det år 1923 avgivna betänkandet med förslag till lönereglering för befattningshavare i domsagorna m. m. har antalet domsagor, i vilka göromålen icke kräva både förste och andre notarie, uppskattats till omkring 25. Enligt publicerade uppgifter

angående vikarier och rättsbildade biträden i domsagorna i mars 1924 funnos vid nämnda tid i 98 av rikets 124 domsagor både förste och andre notaries, i 21 domsagor allenast förste notarie, i 3 domsagor allenast andre notarie och i 2 domsagor varken förste eller andre notarie. Antalet domsagor, i vilka anställts både förste och andre notarie, synes sålunda av dessa uppgifter att döma icke hava överskridit vad i sådant hänseende beräknats. Emellertid föreligger givetvis den möjligheten, att nämnda beräkningar tala vid någon jämkning. Den omständigheten, att alla tre hovrätterna godkänt det inom justitiedepartementet uppgjorda förslaget till ändring i 9 § domsagostadgan, synes berättiga till den förhoppning, att genom den föreslagna ordningen för anställande av andre notarie antalet domsagor, där förutom förste notarie, jämväl andre notarie må finnas anställd, skall kunna i någon mån nedbringas. Jag anser följaktligen, att sådan ändring av domsagostadgan bör äga rum, att på hovrättens prövning i varje särskilt fall kommer att bero, huruvida i domsaga andre notarie må finnas anställd. Den föreslagna ordningen är givetvis ej så att förstå, att densamma skulle utgöra hinder för hovrätt att i domsaga, där i regel behov ej föreligger av mer än en notarie, någon tid, innan den i domsagan tjänstgörande förste notarien beräknas lämna sin anställning, förordna jämväl en andre notarie, för den händelse sådant skulle finnas erforderligt. En dylik möjlighet torde böra hållas öppen, på det härads hövdingen i sådan domsaga ej under allt för lång tid åt gången skulle bliva i avsaknad av biträde med kompetens att förvalta häradshövdingämbete. Den torde i varje fall vara påkallad med hänsyn till den förlängning av utbildningstiden till två år för ernående av dylik kompetens, som jag i det följande kommer att föreslå.

Emellertid torde 9 § i domsagostadgan böra ändras jämväl i sådan riktning, att möjlighet beredes att i de största domsagorna förordna mer än en andre notarie. Ut i det år 1921 avgivna betänkandet rörande frågan om avskaffandet av sportelsystemet såsom avlöningsform för domare m. m. föreslogs, att utöver en förste och en andre notarie skulle efter Kungl. Maj:ts prövning i domsaga, där göromålen det krävde, få anställas ytterligare en eller flera statsavlönade förste eller andre notaries. Antalet nya förste och andre notaries, som sålunda skulle behöva anställas, beräknades till 27, därav 18 förste notaries och 9 andre notaries. Ut i det år 1923 avgivna betänkandet med förslag till lönereglering för befattningshavare i domsagorna m. m. uttalades därefter, att mot vad sålunda anförts i fråga om behovet av förste och andre notaries i de största domsagorna torde, enligt vad en förnyad undersökning givit vid handen, icke vara något att erinra.

I det förslag, som avgivits av de av mig tillkallade sakkunniga, ingår ock, att flere än två notaries skola kunna förordnas i samma domsaga, samt att, om i domsaga finnes mer än en av hovrätten förordnad notarie, av ar-

2. Flera än en andre notarie i samma domsaga.

vodet till en av dem skall av häradshövdingens avlöningsmedel utgå ett belopp av 800 kronor.

Uti över sistnämnda förslag avgivna yttranden har *hovrätten över Skåne och Blekinge* intet haft att erinra mot berörda punkt och *Svea hovrätt* förklarar sig sakna tillräcklig anledning att avstyrka densamma, var- emot *Göta hovrätt* utan motivering avstyrkt ändring i vad f. n. i nämnda hänseende gäller.

Departements-
chefen.

En förändring av domsagostadgans bestämmelser därhän, att mer än en andre notarie må kunna anställas i de största domsagorna, torde vara överensstämmande med rättvisa och billighet. Antalet statsavlönade rättsbildade biträden i de största domsagorna står f. n. icke i rimlig proportion till arbetsbördan i dessa domsagor. Det må vara tillräckligt att till belysande av berörda förhållanden nämna, att f. n. finnas i de tre stora Stockholmsdomsagorna anställda, utöver de rättsbildade biträden, som åtnjuta avlöning av statsmedel, ytterligare tillhopa 25 dylika biträden, av vilka dock 5 fullgöra allenast halvtidstjänst. Det kan givetvis icke ifrågakomma att tillåta anställande av ytterligare statsavlönade juridiska biträden i de större domsagorna i tillnärmelsevis den utsträckning, som i 1921 års omförmälda betänkande ansetts behövt. Att i detta hänseende fixera någon bestämd siffra torde icke vara lämpligt. Emellertid synes det böra eftersträvas, att sammanlagda antalet andre notarier under varje hovrätt icke kommer att överstiga antalet domsagor under samma hovrätt, d. v. s. det antal, som nu högst kan förordnas såsom andre notarier. Det synes kunna föreskrivas, att vederbörande hovrätt berättigas att förordna ytterligare en andre notarie i domsaga, där Kungl. Maj:t på framställning av häradshövdingen och efter hovrättens hörande funnit göromålets omfattning sådant kräva. I arvodet till sålunda förordnad andre notarie synes mig emellertid häradshövdingen böra, i motsats till vad de sakkunniga tänkt sig, deltaga efter de i fråga om dylik befattningshavare nu gällande grunder. I motsatt fall skulle den ifrågasatta omregleringen medföra ökade utgifter för statsverket.

B. Vice
häradshövdingar.

Vice häradshövdingar skola vid varje hovrätt finnas av Kungl. Maj:t förordnade till så stort antal, som erfordras för att hovrätten må äga tillgång till lämpliga personer att, när häradshövdingämbete är obesatt eller häradshövding åtnjuter långvarig tjänstledighet, mottaga förordnande att förvalta häradshövdingämbete (13 §). Vice häradshövding äger, så länge han vid förordnandet bibehålles, av statsmedel uppbära ett fast arvode efter 4,500 kronor för år. Arvodet kan efter fem år höjas med 500 kronor. För tid, då vice häradshövding uppehåller revisionssekreterarämbete eller är förordnad att under minst en månad tjänstgöra såsom adjungerad ledamot

i hovrätt eller förvaltar ledig domsaga eller på grund av Kungl. Maj:ts föreskrift atnjuter samma avlöningsförmåner som vikarie i ledig domsaga, innehålles arvudet, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda förordnar. Samma regel gäller, därest vice häradshövding förestår domsaga såsom vikarie för häradshövding, vilken på grund av gällande bestämmelser under ledighet ej äger uppbära någon del av de till tjänsten hörande avlöningsförmåner (28 §).

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 26 juni 1924 har *Göta hovrätt* anfört, att till följd av inträffade omständigheter behovet av vice häradshövdingar för tillfället minskats i sådant omfång, att förordnande att förvalta häradshövdingämbete, när detta vore obesatt eller häradshövdingen åtnjöte långvarig tjänstledighet, eller såsom adjungerad ledamot eller såsom biträdande domare icke för det dåvarande kunde meddelas samtliga vice häradshövdingar vid hovrätten. Under dylika omständigheter och intill dess gynnsammare förhållanden därutinnan inträtt, torde plats såsom förste notarie lämpligen böra beredas den eller de vice häradshövdingar, som icke kunde erhålla annat förordnande i eller under hovrätten. Då domsagostadgan, som ej syntes hava förutsatt, att så skulle kunna ske, saknade bestämmelser rörande storleken av den ersättning, som utöver vice häradshövdingarvudet för sådant fall skulle utgå, anhöll hovrätten, att Kungl. Maj:t måtte därom meddela erforderliga föreskrifter, och hemställde hovrätten, att vice häradshövding för den tid, då han uppehölle befattning såsom förste notarie, måtte berättigas att utöver arvode såsom vice häradshövding uppbära ersättning efter 1,500 kronor om året och detta jämväl för tid, då han med bibehållande av befattningen som förste notarie innehade förordnande att helt eller delvis tjänstgöra såsom vikarie för häradshövding.

Förslaget har tillstyrkts av *Svea hovrätt* och *hovrätten över Skåne och Blekinge*.

Statskontoret har ej haft något att erinra mot den av *Göta hovrätt* föreslagna anordningen, varigenom en besparing skulle uppstå för statsverket. Statskontoret funne, särskilt med hänsyn till att vice häradshövding icke torde hava skyldighet mottaga dylikt förordnande, ej heller anledning till anmärkning mot beloppet av den föreslagna ersättningen. Denna borde erhålla benämningen arvode, på det att dyrtidstillägg måtte kunna därå utgå. Arvode till vice häradshövding utginge emellertid från anslaget till bidrag till domsagornas förvaltning, vilket anslag enligt riksdagens medgivande finge användas i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som funnes angivna i domsagostadgan. Då nu ifrågavarande arvode icke kunde sägas utgå i huvudsaklig överensstämmelse med nyss angivna grunder, förmodade statskontoret, att Kungl. Maj:t icke ansåge sig kunna utan riksdagens medgivande disponera andra medel än det under andra huvudtiteln uppförda reservationsanslaget till extra utgifter. Statskontoret uttalade tillika att, därest det skulle visa sig, att den för tillfället in-

träffade minskningen i behovet av vice häradshövdingar skulle fortfara, torde antalet vice häradshövdingar böra inskränkas.

De sakkunniga hava föreslagit, att i domsagostadgan skulle intagas stadgande om att vice häradshövding, som förordnas till förste notarie, äger av statsmedel uppbära tilläggsarvode av 1,500 kronor.

*Departements-
chefen.*

Såsom framgår av ovan återgivna bestämmelse i 13 § domsagostadgan, böra vice häradshövdingar icke förordnas till större antal än som erfordras för att vederbörande hovrätt må äga tillgång till sålunda kvalificerade personer för uppehållande av vikariat å häradshövdingbefattning på längre tid.

F. n. finnas under Svea hovrätt 22, under Göta hovrätt 13 och under hovrätten över Skåne och Blekinge 4 eller tillhopa 39 vice häradshövdingar. Av dessa tjänstgöra 31 under hovrätterna, nämligen 17 under Svea hovrätt, 10 under Göta hovrätt och 4 under hovrätten över Skåne och Blekinge. Övriga innehåva förordnanden på annat håll. Enligt vad erfarenheten adagalagt, har antalet förordnade vice häradshövdingar hittills icke överstigit behovet. Skall emellertid det i domsagostadgan angivna syftet med vice häradshövdinginstitutionen tillgodoses, kan det icke undgås, att för vice häradshövding lämpligt vikariatsförordnande någon gång ej kommer att stå till buds. Så vitt angår Svea hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge, har detta hittills icke vid något tillfälle inträffat. Däremot torde vissa svårigheter i nämnda hänseende under sistlidet år hava rått vid Göta hovrätt. Att fall skulle komma att inträffa, då lämpliga förordnanden ej kunde erbjudas vice häradshövding, har emellertid förutsetts redan vid inrättandet av denna befattning. I Kungl. Maj:ts proposition till 1918 års riksdag, nr 389, däri medel till avlönande av vice häradshövding första gången äskades, uttalade sålunda föredragande departementschefen såsom skäl för att vice häradshövding borde tillerkännas ett fast årligt arvode, bland annat, att vikariat icke alltid kunde av vice häradshövding påräknas under hela året. Det synes mig skäligt, att vice häradshövding, om han för dylik händelse mottager förordnande såsom förste notarie, berättigas uppbära ett tilläggsarvode, mot vars bestämmande till 1,500 kronor jag intet har att erinra. Emellertid synes behov ej föreligga att i domsagostadgan intaga någon uttrycklig bestämmelse i förevarande ämne, utan torde Kungl. Maj:t, därest riksdagen häremot icke framställer erinran, kunna efter ansökan i varje särskilt fall av vederbörande hovrätt, tillerkänna vice häradshövding, som uppehåller förordnande såsom förste notarie, ett tilläggsarvode beräknat efter 1,500 kronor för år att utgå ur förevarande anslag. Något förordnande såsom förste notarie under mera avsevärd tid synes ej böra ifrågasättas för vice häradshövding, om i stället kan beredas honom tjänstgöring inom hovrätten. Därest frågan ordnas på nu föreslaget sätt, beredes Kungl. Maj:t därjämte ökad möjlighet att kontrollera, att hovrätterna ej föreslå förordnande av vice häradshövding utan att verk-

ligt behov därav föreligger. Det är min avsikt att iakttaga den återhållsamhet i fråga om förordnande av vice häradshövdingar, som är möjlig utan att det med dessa befattningar avsedda syftet åsidosättes.

Biträdande domare skall vara anställd i domsaga, där Kungl. Maj:t efter häradshövdingens och hovrättens hörande finner det för göromålens behörliga gång erforderligt (10 §).

C. Biträdande domare.

Antalet biträdande domare uppgår f. n. till 14, nämligen 8 under Svea hovrätt, 4 under Göta hovrätt och 2 under hovrätten över Skåne och Blekinge. Av de under Svea hovrätt tjänstgörande biträdande domarna är en förordnad såsom chef för den vid Södra Roslags domsaga till 1925 års utgång inrättade särskilda avdelningen för handläggning av inskrivningsärenden, om vars ytterligare fortbestånd jag kommer att här nedan framställa förslag.

Befattningen som biträdande domare, vilken tillkom med 1920 års stadga för att underlätta handhavandet av rättskipningen i de mest svårskötta domsagorna, har visat sig vara till stort gagn. Att företaga någon inskränkning i antalet biträdande domare torde knappast låta sig göra. I verkligheten föreligger tvärtom närmast behov av ökat antal biträdande domare, och jag håller för sannolikt, att det även kan komma att visa sig oundgängligt att något utöka antalet.

I detta sammanhang vill jag omnämna en fråga, som har avseende å förordnandet av biträdande domare. Enligt 10 § sista stycket, jämfört med 4 § domsagostadgan, skall biträdande domare, där ej särskilda förhållanden föranleda annat, förordnas för helt eller halvt kalenderår eller för återstående del av år eller halvår. Med denna bestämmelse har åsyftats att så vitt möjligt åvägbringa kontinuitet i fråga om biträdande domare-tjänsterna. Emellertid har en av rikets hovrätter tillämpat bestämmelsen sålunda, att den i upprepade fall begränsat biträdande domareförordnande till att omfatta så korta perioder som en till två månader. Ur rättskipningens intresse måste det emellertid vara av vikt, att dessa förordnanden meddelas för en längre tid. Ett sönderstyckande av förordnandena utesluter för häradshövdingen möjligheten att ändamålsenligt planlägga arbetet i domsagan. Jämväl biträdet har ett berättigat intresse av att för en något längre tid veta, var han skall få sin verksamhet förlagd. För att de synpunkter, jag här framlagt, vid meddelande av förordnande såsom biträdande domare skola bli vederbörligen beaktade, torde böra vidtagas sådan ändring i 10 § av stadgan, att dylikt förordnande, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall annorlunda bestämmer, skall meddelas för en tid av ett år, eller för återstående del av sålunda angiven tid.

Särskild avdelning för inskrivningsärenden i Södra Roslags domsaga.

Slutligen anhåller jag att få anmäla väckt fråga om bibehållande av inskrivningsavdelningen i Södra Roslags domsaga.

Sedan 1922 års riksdag i anledning av proposition, nr 206, i skrivelse den 3 juni 1922, nr 264, medgivit, att i Södra Roslags domsaga finge under närmare angivna villkor för en tid av högst tre år upprättas en avdelning för behandling av inskrivningsärenden, utfärdande av gravationsbevis m. m., förordnade Kungl. Maj:t i brev den 7 juli 1922, nr 439, att under tre år fr. o. m. den 1 januari 1923 skulle i domsagan vara inrättad en särskild avdelning, inskrivningsavdelningen, för behandling av samtliga ärenden tillhörande lagfarts-, intecknings- och tomträttsprotokollen samt utfärdande av expeditioner och bevis, som grundade sig på nämnda protokoll med tillhörande lagfarts-, intecknings-, tomträtts- och vattenfallsrättsböcker. Samtidigt meddelade Kungl. Maj:t närmare bestämmelser angående avdelningens organisation och arbetsuppgifter.

I skrivelse till chefen för justitiedepartementet den 17 november 1924 har Svea hovrätt hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att jämväl för åren 1926—1928 inskrivningsavdelning måtte vara i domsagan inrättad för behandling av förenämnda ärenden.

Förslag till inrättande av en särskild inskrivningsavdelning i omförmälda domsaga väcktes på sin tid av dåvarande t. f. domhavanden därstädes. Förslaget var föranlett av den arbetsanhopning, som ägt rum i domsagan, och som haft till följd, bland annat, att tiden för expedieringen av lagfarts- och inteckningsärendena kommit att avsevärt överstiga den författningsenligt stadgade.

T. f. domhavandens förslag vann understöd av processkommissionen, medan däremot Svea hovrätt förordade en delning av domsagan. Processkommissionen framhöll i sitt utlåtande i ärendet, bland annat, att kommissionen i avseende å den framtida organisationen av våra underdomstolar tänkt sig, att varje domsagas område borde göras så stort, att domsagans förvaltning kunde giva fullt arbete åt flera fast anställda domare. Antalet domare i en normal domsaga hade beräknats till tre. Den främste domaren inom domsagan skulle handlägga de större och viktigare målen, en finge behandla övriga mål och en förestå inskrivningsväsendet. Genom den av t. f. domhavanden föreslagna anordningen med särskild inskrivningsdomare — vilken anordning vore ett steg i den riktning processkommissionen tänkt sig, att utvecklingen borde gå vid processreformens genomförande — skulle häradshövdingen befrias från det tidsödande arbetet med kontrollen över inskrivningsärendena och kunna uteslutande ägna sig åt den egentliga dömande verksamheten. Under förutsättning att till inskrivningsdomare erhöles en person med tillräcklig erfarenhet och duglighet och som hade stadigvarande anställning i sådan egenskap, skulle den önskliga säkerheten och kontinuiteten i dessa ärendens behandling betryggas. En nödvändig förutsättning för att ifrågavarande anordning skulle fylla sitt ändamål vore enligt kommissionens mening, att be-

fattningen såsom inskrivningsdomare bleve ordinarie och att dess innehavare erhöle god avlöning.

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 14 mars 1922 uttalade föredragande departementschefen sin anslutning till den av t. f. domhavanden föreslagna och av processkommissionen förordade anordningen. Såsom förutsättning för att en inskrivningsavdelning sådan som den föreslagna skulle fylla sitt ändamål, yttrade departementschefen, hade processkommissionen framhållit nödvändigheten av kontinuitet i arbetets ledning. För sådant ändamål hade den ifrågasatta tjänsten ansetts böra bliva ordinarie samt innehavaren tillförsäkras god avlöning. I sistnämnda hänseende förklarade sig departementschefen vara fullt ense med processkommissionen. Däremot ansåge han, även om många skäl kunde tala för en sådan ordning, sig icke kunna föreslå, att tjänsten genast från början sattes på ordinarie stat. Fråga vore här om ett prov, varunder erfarenhet borde samlas rörande lämpligheten av ett nytt system, vilket sedermera eventuellt kunde komma till användning ytterligare i en eller annan av övriga större domsagor. Vidare erinrade departementschefen, att frågan om avlöningsförhållandena för häradshövdingarna och övrig personal i domsagorna befunne sig under omprövning, därvid föreslagits, att häradshövdingarna väsentligen skulle erhålla sin avlöning direkt av staten och att denna övertog kostnaden för domsagornas förvaltning. Så länge man hade att utgå från det nuvarande avlöningssystemet i domsagan, då domaren såsom en statens entreprenör mot rätt att uppbära viss lösen å utfärdade expeditioner hade skyldighet att betala skrivbiträdena och bestrida övriga förvaltningskostnader, måste helt andra och mera invecklade regler fastställas vid organiserandet av inskrivningsavdelningen än om enligt en ny ordning staten ensam svarade för alla förvaltningskostnader. I avbidan på det slutliga avgörandet av frågan om nytt avlöningssystem för häradshövdingarna och vad därmed sammanhänge, borde även anstå med den slutliga prövningen av inskrivningsavdelningens organiserande. Även om man genom en mera tillfällig anordning icke kunde nå allt, som genom en för längre framtid byggd organisation kunde vinnas, syntes dock tillräckliga fördelar vara att vänta för att ett provisorium i avbidan på avgörandet av häradshövdingarnas löneregleringsfråga skulle vara motiverat.

Beträffande inskrivningsdomarens löneförmåner föreslog departementschefen, att likställighet borde genomföras mellan nämnde befattningshavare och byråchefer vid oreglerade verk. Avlöningen skulle alltså, inberäknat tillfällig löneförbättring, uppgå till 9,100 kronor, vartill borde komma ett ålderstillägg efter 5 års tjänstgöring med 600 kronor. Då man måste utgå från att åtminstone under de första åren biträdande domaren toge befattningen såsom en övergång till häradshövdingbeställning, torde det bliva nödvändigt att medgiva, att åtminstone två års tjänstgöring såsom inskrivningsdomare i merithänseende jämfästades med förordnande å häradshövdingämbete.

Arbetet å inskrivningsavdelningen borde enligt departementschefens mening i stor utsträckning baseras på icke juridiskt utbildad personal, vilken skulle hava att mera självständigt uppsätta protokoll m. m. För biträde vid den omfattande kontrollen av detta arbete samt vid uppsättande av de talrika och besvärliga gravationsbevisen och dylikt tarvades en förste och en andre notarie förutom å avdelningen mera tillfälligt anställda unga jurister. Nämda båda notarier skulle avlönas enligt den ordning, som i allmänhet gällde för dylika notarier. Av andre notariens lön skulle sålunda 800 kronor bestridas av häradshövdingen. Ersättning till skrivbiträden och övriga förvaltningskostnader vid inskrivningsavdelningen borde bäras av häradshövdingen, med rätt för honom att såsom förut uppbära expeditiönslösen. Åt Svea hovrätt borde uppdragas att besluta rörande det antal biträden, som skulle anställas å inskrivningsavdelningen, ävensom i fråga om personalens avlöning.

I anslutning till vad departementschefen sålunda anfört hemställde Kungl. Maj:t i den till riksdagen i ärendet avlätna propositionen, att riksdagen måtte medgiva

dels att i Södra Roslags domsaga finge såsom chef för en därstädes i överensstämmelse med uti propositionen angivna grunder upprättad avdelning för behandling av inskrivningsärenden, utfärdande av gravationsbevis m. m. för högst tre år tillsättas en biträdande domare med ett arvode av 9,100 kronor om året jämte rätt till ett ålderstillägg å 600 kronor efter 5 års tjänstgöring, i vilken finge inräknas mera sammanhängande förordnande å domartjänst;

dels att i samma domsaga finge anställas, utöver den förste och den andre notarie, som enligt gällande bestämmelser för närvarande finge där antagas, ytterligare en förste och en andre notarie för tjänstgöring å avdelningen för inskrivningsärenden;

dels ock att den ersättning, som statsverket hade att bestrida för nämnda tjänstemäns avlöning, finge utgå av det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till domsagornas förvaltning.

Det sammansatta stats- och första lagutskott, som i ärendet avgav utlåtande, nr 11, biträdde Kungl. Maj:ts förslag utom beträffande frågan om inskrivningsdomarens avlöning. Härutinnan anförde utskottet följande.

Det syntes utskottet betänkligt, att i landets största domsaga, som torde lämna högst betydliga inkomster, anställa tre nya funktionärer, av vilka två helt och hållet och en till största delen skulle avlönas av statsmedel, utan att häradshövdingen skulle få vidkännas annan minskning i sina inkomster, än att han förpliktades bidraga till andre notariens avlöning med 800 kronor om året. Att någon avsevärd minskning i domsagans avkastning skulle uppstå genom att åt hovrätten uppdroges att besluta angående antalet å inskrivningsavdelningen anställda skrivbiträden och dessas avlöning, syntes knappast kunna antagas. Då genom den tillämnade anordningen häradshövdingen skulle komma i åtnjutande av en högst avsevärd lättnad i arbetsbördan, syntes det vara ett rimligt krav, att han i större utsträckning, än i förslaget förutsatts, finge bidraga till de erforderliga kostnaderna. Det syntes även vara befogat, att detta bi-

drag ställdes i förhållande till de inkomster, som genom inskrivningsavdelningens arbete tillfördes häradshövdingen. Utskottet ansåge för sin del lämpligt, att berörda bidrag bestämdes till viss andel av inflytande lösen för i domsagan utfärdade gravationsbevis. Då antalet dylika bevis uppginge till omkring 2,000 om året, skulle den därav inflytande lösen belöpa sig till, lågt räknat, 4,500 kronor årligen. Därest den biträdande domarens andel av ifrågavarande lösen bestämdes till 40 procent samt det av statsmedel utgående arvudet fastställdes till 7,500 kronor, skulle den biträdande domaren erhålla en avlöning, som säkerligen komme att uppgå till det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet. Samtidigt skulle man emellertid vinna, förutom en nedsättning av den ifrågasatta utgiften för statsverket, ett tydligt fastslående av att häradshövdingen hade att bidraga till de nödvändiga kostnadernas täckande. I fråga om de föreslagna avlöningarna till förste och andre notarie samt ålderstilläggen åt den nya biträdande domaren hade utskottet intet att erinra.

Under återopande av vad utskottet anfört, beslöt *riksdagen* medgiva

dels att i Södra Roslags domsaga finge såsom chef för en därstädes i överensstämmelse med uti propositionen angivna grunder upprättad avdelning för behandling av inskrivningsärenden, utfärdande av gravationsbevis m. m. för högst tre år tillsättas en biträdande domare med rätt att uppbära ej mindre av statsmedel ett arvode av 7,500 kronor om året jämte rätt till ett ålderstillägg å 600 kronor efter 5 års tjänstgöring, i vilken finge inräknas mera sammanhängande förordnande å domartjänst, än även 40 procent av inflytande lösen för i domsagan utfärdade gravationsbevis;

dels att till den biträdande domaren skulle, enligt de grunder, som gällde för tjänsteman i verk, som icke blivit i avlöningshänseende nyreglerat, utgå dyrtidstillägg å en antagen inkomst av 9,100 kronor eller, där den biträdande domaren ägde uppbära ålderstillägg, å en antagen inkomst av 9,700 kronor;

dels att i samma domsaga finge anställas, utöver den förste och den andre notarie, som enligt gällande bestämmelser finge där antagas, ytterligare en förste och en andre notarie för tjänstgöring å avdelningen för inskrivningsärenden;

dels ock att den ersättning, som statsverket hade att bestrida för nämnda tjänstemäns avlönande, finge utgå av det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till domsagornas förvaltning.

Till grund för hovrättens nu ifrågavarande framställning ligger en den 11 november 1924 dagtecknad, till hovrätten ställd *skrivelse från häradshövdingen i domsagan*, Yngve G. Wisén, och *chefen för inskrivningsavdelningen*, vice häradshövdingen Lennart Almqvist, vilken skrivelse utmynnar i en hemställan, att den nuvarande organisationen med särskild inskrivningsavdelning i domsagan måtte bibehållas även efter utgången av år 1925, därvid på skäl, som anfördes vid avdelningens inrättande, det syntes lämpligt, att tiden för dess fortsatta verksamhet bestämdes till tre år. I skrivelsen framhålles, hurusom den arbetsfördelning, som med tillkomsten av den särskilda inskrivningsavdelningen ernåtts, visat sig medföra tillfredsställande resultat. De miss-

förhållanden och olägenheter, som tidigare rätt i domsagan, finge numera anses hava upphört. Då emellertid någon minskning i antalet mål och ärenden i domsagan i stort sett ej försports, kunde befaras, att i händelse den särskilda inskrivningsavdelningen nu upphörde, de förutvarande arbetssvårigheterna åter skulle göra sig gällande. Såsom ytterligare skäl för bibehållande av den särskilda inskrivningsavdelningen åberopas i skrivelsen de arbeten i fråga om fastighetsbokföringen, som för närvarande påginge i domsagan, nämligen dels föreskriven granskning av inteckningsböckerna mot inteckningsprotokollen, dels granskningen av fastighetsregistret för de betydande fastighetskomplex inom domsagan, där dylika register hölle på att uppläggas, dels ock uppläggande av nya fastighetsböcker enligt de för stad gällande grunder, vilket arbete syntes vara avsett att efter hand omfatta samtliga fastigheter inom domsagan. Det anföres, att intet av dessa arbeten kunde undgå att bli lidande, därest domsagans nuvarande organisation uppreves. Slutligen framhålles såsom ett önskemål, att vissa ärenden måtte överflyttas från huvudavdelningen i domsagan till inskrivningsavdelningen, nämligen ärenden angående sammanläggning enligt 3 och 4 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad den 12 maj 1917 samt ärenden angående sammanläggning av frälseränta med den fastighet, varav räntan utgår, enligt lagen härom den 8 november 1912. Även den på domhavaden ankommande befattningen med jordregistret borde framdeles utövas av chefen för inskrivningsavdelningen.

Svea hovrätt, som, enligt vad redan omförmålt, hemställt, att inskrivningsavdelningen måtte bibehållas för åren 1926—1928, har i sin skrivelse icke ansett sig böra förorda den ifrågasatta överflyttningen till inskrivningsavdelningen av förberörda ärenden. Beträffande sammanläggningsärendenas överflyttande har hovrätten framhållit, att en sådan anordning skulle medföra vissa praktiska svårigheter så till vida, som dessa ärenden enligt gällande lagbestämmelser skola införas i den hittills allenast av häradshövdingen förda domboken och torde höra till de delar av densamma, vilka böra i renoverat skick insändas till hovrätten. Jordregistergöromålen åter vore, sedan det sammanhängande arbetet med jordregistret i domsagan avslutats, av ringa omfattning och syntes utan olägenhet fortfarande kunna handhavas av häradshövdingen.

Till upplysning angående *göromålens omfattning* i domsagan meddelas följande tabell, utvisande årliga antalet i domsagan slutligt handlagda mål ävensom ärenden angående lagfart och inteckning.

Å r	A n t a l e t s l u t l i g t h a n d l a g d a									
	ärenden angående		d a r a v c i v i l a m å l				d a r a v k r i m i n e l l a m å l			
			Mål	före inställelsen förfallna, eller upptagandet avskrivna, tredskevis avdömda eller omedelbart medgivna	övriga	Summa	före inställelsen förfallna, eller upptagandet avskrivna eller till annan domstol förvisade	genom slutligt utslag avgjorda angående brott mot	S. L. 11: 15 eller 18: 15 eller annan lag eller författning än S. L., krigslagen eller tryckfrihetsförordningen ²	S. L. 11: 15 eller 18: 15 eller annan lag eller författning än S. L., krigslagen eller tryckfrihetsförordningen ²
	lagfart	inteckning								Summa
1916--1920 ¹	1,680	4,838	—	—	—	—	—	—	—	—
1920	1,560	5,421	1,130	267	158	425	26	104	575	705
1921	1,480	5,774	1,253	486	247	733	15	95	410	520
1922	1,414	5,470	1,287	578	254	832	34	84	337	455
1923	1,537	5,246	1,235	397	192	589	39	98	509	646
1924	1,292	5,056	1,520	494	205	699	48	107	666	821

¹ Årligt medeltal.

² Därest någon i mål, varom i denna kolumn är fråga, hållits häktad, har målet inräknats i det i närmast föregående kolumn angivna antalet mål.

Tabellen utvisar att, sedan inskrivningsavdelningen inrättats, antalet lagfarts- och inteckningsärenden undergått någon minskning. Minskningen av antalet inteckningsärenden överensstämmer med den tendens till nedgång i antalet beviljade inteckningar, som så vitt hittills publicerade uppgifter giva vid handen, synes hava gjort sig gällande i städerna sedan år 1921. Vad lagfartsärendena beträffar torde de återgivna siffrorna utgöra ett uttryck för den allmänna tendensen å förevarande område efter den ekonomiska depressionens inträde. De slutligt handlagda målen antal har däremot ökat, därvid dock civilmålen antal under åren 1923 och 1924 företer någon nedgång i jämförelse med de två närmast föregående åren.

Angående antalet utfärdade gravationsbevis har jag inhämtat följande uppgifter, av vilka framgår, att en ej oväsentlig stegring i bevisens antal inträtt:

gravationsbevis utfärdade under år 1922 omkring	2,370,
» » » » 1923 »	2,640,
» » » » 1924 »	2,710.

I likhet med de myndigheter, som yttrat sig i ärendet, finner jag den särskilda inskrivningsavdelningen vid Södra Roslags domsaga böra fortbestå även efter utgången av den treårsperiod, för vilken avdelningen provisoriskt upprättats. Att behov av en dylik avdelning alltjämt är för handen torde, med hänsyn till omfattningen av de i domsagan förekommande göromålen, vara ställt utom tvivel. Den gynnsamma erfarenhet om avdel-

Departements-
chefen.

ningens verksamhet, som under den med utgången av detta år tilländalupna treårsperiod vunnits, kunde visserligen i och för sig motivera att nu till prövning upptoges frågan, huruvida avdelningen ej borde ombildas till en permanent institution och inskrivningsdomaren beredas ordinarie anställning. Såsom skäl för att avdelningen till en början borde inrättas för allenast en mera begränsad tidrymd åberopades — såsom nämnts — av dåvarande departementschefen vid ärendets föredragning i statsrådet framförallt det förhållandet, att häradshövdingarnas lönefråga då ännu icke vunnit definitiv lösning. I avvidan på det slutliga avgörandet av frågan om nytt avlöningsssystem för häradshövdingarna och vad därmed sammanhängde syntes enligt departementschefens mening även böra anstå med den slutliga prövningen av inskrivningsavdelningens organiserande.

Såsom jag i det föregående omnämnt, bör enligt min mening spörsmålet om reglering av häradshövdingarnas löneförmåner icke omedelbart upptagas till prövning. Jämväl med frågan om ett definitivt organiserande av inskrivningsavdelningen vid Södra Roslags domsaga synes därför för närvarande böra tillsvidare anstå. Den provisoriska förlängning av avdelningens verksamhet, som nu bör beslutas, torde för ernående av anslutning till budgetåret böra bestämmas till två och ett halvt år och sålunda omfatta tiden från och med den 1 januari 1926 till och med den 30 juni 1928.

I fråga om fördelningen av göromålen mellan huvudavdelningen och inskrivningsavdelningen synes den nu gällande ordningen böra i huvudsak bibehållas. Dock torde böra tagas under övervägande, huruvida icke någon jämkning i fördelningen, på sätt i ärendet ifrågasatts, kan finnas lämplig. Beträffande de till inskrivningsdomaren utgående avlöningsförmånerna och den för närvarande gällande ordningen, att å inskrivningsavdelningen äro anställda en förste och en andre notarie, lärer någon förändring icke böra vidtagas.

*Anslagets
storlek.*

Vad angår storleken av det anslagsbelopp, som erfordras, vill jag erinra, att den av Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition gjorda framställningen om beräkning av medel till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning för budgetåret 1925—1926 avser ett förslagsanslag å 500,000 kronor eller samma belopp, som är upptaget i nu gällande riksstat.

De ändringar i domsagostadgan, som betingas av vad jag i det föregående föreslagit, torde ej föranleda någon ökning av statsutgifterna för domsagoförvaltningen i dess helhet.

*Departements-
chefens slut-
liga hem-
ställan.*

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att under andra huvudtiteln bevilja till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i den av Kungl. Maj:t utfärdade stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som kunna föranledas av vissa

av mig i detta ärende väckta förslag, ett *extra* förslagsanslag för budgetåret 1925—1926 av kronor 500,000;

dels ock att medgiva,

att i Södra Roslags domsaga må såsom chef för en därstädes i överensstämmelse med ovan angivna grunder upprättad avdelning för behandling av inskrivningsärenden, utfärdande av gravationsbevis m. m. för tiden intill den 1 juli 1928 tillsättas en biträdande domare med rätt att uppbära ej mindre av statsmedel ett arvode för år räknat av 7,500 kronor jämte rätt till ett ålderstillägg å 600 kronor efter 5 års tjänstgöring, i vilken må inräknas mera sammanhängande förordnande å domartjänst, än även 40 procent av inflytande lösen för i domsagan utfärdade gravationsbevis;

att till den biträdande domåren skall, enligt de grunder, som gälla för tjänsteman i verk, som icke blivit i avlöningshänseende nyreglerat, utgå dyrtidstillägg å en antagen inkomst av 9,100 kronor eller, där den biträdande domaren äger uppbära ålderstillägg, å en antagen inkomst av 9,700 kronor;

att i samma domsaga må anställas, utöver de notarier, som enligt gällande bestämmelser må där antagas, ytterligare en förste och en andre notarie för tjänstgöring å avdelningen för inskrivningsärenden; samt

att den ersättning, som statsverket har att bestrida för nämnda tjänstemäns avlönande, må utgå av det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till domsagornas förvaltning.

Till denna av statsrådets övriga ledmöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

Ändringsfrekvensen i av hovrätterna till prövning

Häradsrätt		Vademål och besvärsmål av civil natur avgjorda av											
		Svea hovrätt			Göta hovrätt			Hovrätten över Skåne och Blekinge			Samtliga hovrätter		
		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade	
			Antal	%		Antal	%		Antal	%		Antal	%
under ord-förande-skap av ordinarie domare	1913	235	94	40.0	165	62	37.6	83	27	32.5	483	183	37.9
	1914	346	125	36.1	145	50	34.5	86	20	23.3	577	195	33.8
	1915	401	148	36.9	150	66	44.0	58	28	48.3	609	242	39.7
	1916	321	132	41.1	159	65	40.9	40	11	27.5	520	208	40.0
	1917	275	110	40.0	170	66	38.8	38	11	28.9	483	187	38.7
	1918	305	102	33.4	161	56	34.8	76	19	25.0	542	177	32.7
	1919	417	158	37.9	279	118	42.3	98	27	27.6	794	303	38.2
	1920	359	140	39.0	269	94	34.9	126	37	29.4	754	271	35.9
	1921	471	163	34.6	302	116	38.4	151	44	29.1	924	323	35.0
	1922	411	161	39.2	378	139	36.8	185	48	25.9	974	348	35.7
under ord-förande-skap av vikarierande domare	1913	571	235	41.2	408	175	42.9	221	72	32.6	1 200	482	40.2
	1914	630	250	39.7	400	176	44.0	275	115	41.8	1 305	541	41.5
	1915	616	258	41.9	404	162	40.1	266	86	32.3	1 286	506	39.3
	1916	648	292	45.1	353	153	43.3	269	93	34.6	1 270	538	42.4
	1917	618	245	39.6	343	148	43.1	223	69	30.9	1 184	462	39.0
	1918	543	208	38.3	309	132	42.7	214	61	28.5	1 066	401	37.6
	1919	519	174	33.5	343	142	41.4	338	127	37.6	1 200	443	36.9
	1920	488	192	39.4	338	135	40.0	362	123	34.0	1 188	450	37.9
under ord-förande-skap av vice härads-hövding	1921	115	52	45.2	76	43	56.6	31	12	38.7	222	107	48.2
	1922	110	48	43.6	94	41	43.6	49	18	36.7	253	107	42.3
under ord-förande-skap av annan vikarierande domare	1921	462	156	33.8	281	110	39.1	368	130	35.3	1 111	396	35.6
	1922	587	236	40.2	284	102	35.9	316	109	34.5	1 187	447	37.7

upptagna mål från häradsrätter åren 1913—1922.

Kriminella besvärsmål avgjorda av												Samtliga mål		
Svea hovrätt			Göta hovrätt			Hovrätten över Skåne och Blekinge			Samtliga hovrätter					
Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade		Hela antalet mål	Därav ändrade eller återförvisade	
	Antal	%		Antal	%		Antal	%		Antal	%		Antal	%
127	52	40.9	68	31	45.6	51	17	33.3	246	100	40.7	729	283	38.8
146	54	37.0	55	24	43.6	20	7	35.0	221	85	38.5	798	280	35.1
127	49	38.6	52	24	46.2	25	7	28.0	204	80	39.2	813	322	39.6
120	58	48.3	69	33	47.8	26	6	23.1	215	97	45.1	735	305	41.5
143	45	31.5	92	34	37.0	38	12	31.6	273	91	33.3	756	278	36.8
204	62	30.4	132	40	30.3	57	20	35.1	393	122	31.0	935	299	32.0
350	131	37.4	233	90	38.6	109	43	39.4	692	264	38.2	1 486	567	38.2
171	60	35.1	251	133	53.0	49	11	22.4	471	204	43.3	1 225	475	38.8
234	100	42.7	131	66	50.4	61	16	26.2	426	182	42.7	1 350	505	37.4
148	61	41.2	96	26	27.1	39	12	30.8	283	99	35.0	1 257	447	35.6
282	129	45.7	248	100	40.3	112	37	33.0	642	266	41.4	1 842	748	40.6
297	124	41.8	180	79	43.9	110	38	34.5	587	241	41.1	1 892	782	41.3
209	94	45.0	164	68	41.5	94	33	35.1	467	195	41.8	1 753	701	40.0
271	126	46.5	191	84	44.0	111	53	47.7	573	263	45.9	1 843	801	43.5
304	124	40.8	178	79	44.4	203	57	28.1	685	260	38.0	1 869	722	38.6
435	146	33.6	250	69	27.6	266	128	48.1	951	343	36.1	2 017	744	36.9
546	197	36.1	340	114	33.5	235	88	37.4	1 121	399	35.6	2 321	842	36.3
309	103	33.3	319	145	45.5	115	46	40.0	743	294	39.6	1 931	744	38.5
71	31	43.7	36	19	52.8	3	1	33.3	110	51	46.4	332	158	47.6
33	14	42.4	14	4	28.6	11	2	18.2	58	20	34.5	311	127	40.8
324	153	47.2	122	69	56.6	78	24	30.8	524	246	46.9	1 635	642	39.3
242	86	35.5	72	26	36.1	69	30	43.5	383	142	37.1	1 570	589	37.5